

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

891.864
D972
v. 1

B 950,529

1987

PROPERTY OF

*The
University of
Michigan
Libraries*

1817

ARTES SCIENTIA VERITAS

Nekáradné.

27. 1. 1942.

B. Hronková.

ROZPRAVY

ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ V PRAZE.

ROČNÍK III.

TŘÍDA III.

ČÍSLO 3.

HLÁSKOSLOVÍ

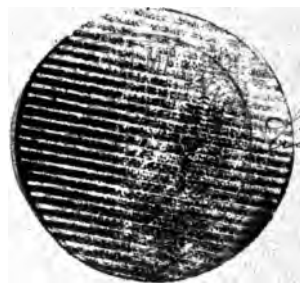
NÁŘEČÍ JIHOČESKÝCH.

I. ČÁST:

CONSONANTISMUS

PODÁVÁ

VAVŘINEC JOSEF DUŠEK.

69.

42.

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1894.

291864
D 172
v. 1

PŘEDLOŽENO DNE 8. LEDNA 1891.

F 203 - 287649

Ú V O D.

Práce tato jest zpracování části materialu, který jsem nashromáždil hlavně na vědecké cestě konané s podporou sl. České akademie cis. Františka Josefa r. 1892. Střídavá churavost a školní zaměstnání nedovolily mi ještě během téhož roku sebraný material zpracovati a sl. Akademii předložiti. Roku 1893 vydal jsem se s velmi skrovnými prostředky o prázdninách opět na cestu a sbírky své doplňoval. A i tato druhá cesta hojného poskytla užitku, zvláště i vyučením několika sběratelů, tak že material stojící mi po ruce jest dnes více než na 50.000 lístcích obsažen.

V této práci podávám *consonantismus jihovýchodních Čech* sestavený na základě vědeckém, při čemž zúmyslně pominuty jsou skoro veškeré výklady, aby tím rozsah práce jednak nevzrostl, jednak obsah se nezastíral. Z té příčiny pak jest mi několik stručných poznámek tuto učiniti, aby snad nevzniklo v té které věci nedorozumění.

Při pravopise hleděl jsem přesně k lidové výslovnosti, ano i přízvuk někde jsem poznamenal; to týká se zejména délky a krátkosti slabik. Ovšem nemohl jsem užití fonetického pravopisu z té příčiny, že by tím přehled zvláštností velice se zatemnil, anť by se objevila řada nezvyklých oku skupin, které ve skutečnosti jsou zcela obecné ve všech nářečích, takže bez obtíží a škody jest nejlépe ponechat pravopis ustálený. To týče se zejména výslovnosti jasných souhlásek v zásloví, na př.: *bez, snad, dluh* atd., jakož i v sousedství temných na př.: *seďte, nehty* a p.

Při tom ovšem nelze pominouti mlčením, že v nářečí doudlebském, t. j. v osadách v Pomalší vyslovuje lid souhlásky jasné na konci slov velmi zhusta čistě, na př.: *had lez na zed'*; *nemoh dluh zaplatit*, což zavdalo příčinu ku klamně domněnce, že tu je slyšeti jakýsi zbytek po *ъ, ь*. Že tomu tak není, ukazují jasně slova jako: *stráž* m. *stráže*, nikoli *strážь*, *hráz* m. *hráze* a pod.

Jiný velmi důležitý zjev jest spojování slov u výslovnosti v nahodilé celky a vliv souhlásek koncových na náslovné a opačně. I té věci pilně dbáno v této práci a tuším, že hojně poskytne se tu filologovi materialu cenného.

Jinak připomínám, že naprosto jsem se vyhýbal všemu *upravování* a *opravování* daného materialu, neboť po mém soudě je to nepřipustno, aby sběratel po svém vkuse a po své chuti a domněnce opravoval a šlechtil. Co zdálo se

mi pochybno a jen nahodilé, to jsem vypustil; a až nabudu o tom pevné jistoty odjinud, pak uvedu to na své místo. I jakkoli každá lidská práce omylům jest vystavena, přece doufám, že při dlouholeté praxi a poctivé svědomitosti dovedl jsem se ubrániti všeho, což by hrubě bylo práci této na škodu.

Jen ještě třeba vyložití místní ohraničení jednotlivých částí této oblasti jazykové. Myslím, že celé Pošumaví tvoří jazykový celek, k němuž druží se *ostrov stříbrský* a vsi *zálesácké* u Kralovic. Na těchto ostrovech nalezl jsem touž mluvu jako na Chodsku, jen že se mi zdála zachovalejší a barvitější. Nepřetržitý pak pruh od *Postřekova* (Dmžl.) až k *Trhovým Svinům* rozděluje na *podřečí domažlické*, jehož východní hranice od Polyně běží k Pocinovicům, poslední to zároveň vsi *chodské*, kterýmž názvem označuji po běžném zvyku zbytky někdejšího různorečí chodského. Sousední podřečí je *klatovské* a sahá až k Nalžovu a Rabí; toto blíží se značně k domažlickému, zvláště svým zabarvením hlásek a přízvukováním. Odtud vše na východ až k řece Blanici dalo by se zahrnouti názvem *podřečí pootavské*; to již spíše středočeskému se blíží nežli západnímu, nicméně má s tímto společnou i měkkost retnic v některých příkladech i hiatické *h*; samo pak zvláště vyznačuje se proměnou zubnic a sykavek v *j*, jakož i častým vsouváním této souhlásky před sykavku. Mezi Blanici a Vltavou šíří se *podřečí netolické* — zvané po starém tu kdysi kmeni — jež ovšem posud nebylo mi možno zevrubněji prozkoumati. V Pomalší za Vltavou jest *podřečí doudlebské*, jež na roveň chodskému ostřeji od ostatních se odlišuje.

Všem těmto podřečím společno jest hiatické *h* a odsutí *j* v násloví, měkkost retnic, změna zubnic a sykavek v *j*, jakož i vsouvání jeho před sykavky; částečně uchovávané *ť*, jakož i vokalisace *l* a *r* v *ḷ*, *ir* a změna těchto souhlásek v samohlásky, častější poměrně střídání *r* a *ř*, odsouvání *n* v násloví, střídání *n* a *ň*, hojná změna *d* v *r*, jakož i poměrně časté odsutí *d*, *t* a změna tohoto v *k*; častá změna *v* v *b*; nepřisouvání hiatického *v* v násloví na Doudlebsku a často i jinde (jistě častěji nežli v středních Čechách); častá změna *k* v *h* u prisouvání tohoto před souhláskou, hojnější změna *s* v *š* a *c*, jakož i mnohé přesmyčky a sraženiny.

Uvádím, jak zřejmo, jen zvláštnosti týkající se souhlásek, aby snáze stanoven byl základ pro hledisko na tuto práci. Zároveň připomínám, že při každém zjevu jazykovém zachován byl, pokud bylo možno, stejný postup zeměpisný, t. j. uváděny nejprve doklady ze Stříbrska a Domažlicka, pak směrem jihozápadním přes Kdyni, Strážov, Klatovy, Sušici, Horažďovice, Strakonice, Volyn, Písek, Netolice, Budějovice k Trhovým Svinům. Touto jednotou postupu nabyto jest jasnějšího přehledu při ubývání nebo přibývání některého zjevu, ovšem nejedno slovo bylo dvakrát i vícekrát opakováno pro úplnost statistickou. Toho však při práci hláskoslovné nelze se vyvarovati, pracuje-li se s určitým principem.

Ku konci mám za milou povinnost vzdáti upřímné díky mnoha pánům, jichž podpory na cestě se mi dostalo, ať pohoštěním nebo průvodem nebo i sbíráním látky a doplněním všeho, co mně samotnému nebylo možno sebrati a shromáždit. Svým časem jich jména uveřejním.

V Karlíně na den sv. 40 mučedníků 1894.

Souhlásky l, r, ř.

§ 1. 1.

1. Ani v jedné krajině nepoznal jsem přesného rozdílu *l* a *l*. Tvrdou výslovnost částečně uchovávají na ostrůvku stříbrském, na př.: děti *šlý* (Otročin); jaro se *vodeřeťo* (dto.); ten *tlustej*, ten *byl* von (Sulislav); vedle: s tů *školú* (dto.); aby si to *vzela* (Vranov) a j. Z části okolo Domažlic v nář. chodském zejména starší obyvatelé Postřekova, Pocinovic a Lhoty mají tvrdou výslovnost,* na př.: *klombadto* (N. Postř.); *hlupostě* (Postř.); *děluhý* Behno (Klenč); jak to *buťo* do Rochce do ouvoze (Lhota); já mám *jablunku* (Pocin.) a j. Celkem však připomněti sluší, že tato tvrdost ustupuje bezbarvému *l*.

Ostatně nenašel jsem *l* až v nářečí doudlebském, kde pěkně se odstiňuje při tamní jemné výslovnosti zvláště souhlásek retných. V Nežeticích starší sedlák i mladá hospodyně střídali *l* a *l*, na př.: *vyplatiť*, *zlatejch*, *koupiť*, za tu *lávku*; také v Otěvíku selská děvčata zapadala v hlubší výslovnost, kdežto v Trh. Svinech již jen nejstarší dovedou vysloviti *l*, na př. von tu *byl?* Ju!

2. Jiná zvláštnost jest prisouvání plné hlásky nebo polohlásky před *l* nebo za něj, je-li toto slabikotvorné. Tak zejména: do *Pilzně* (Sulislav); v *Pilzni* (Brnířov); tam (ve voze) už je *pilno* (plno) Nýrsko; v hospodě je *pilno* (Pocinov.); dyž je *pelno* (Postřek.); *jilem* (dto.); to odpovídá *stč.* vilk, *stb.* рѣпнъ, *rus.* polnoj, *bulh.* рѣпн, *pol.* peľny.

Rovněž: to byl *nesmysel* (Postřek.); můj *oumysel* nebude jiný (N. Kdyň); dále u Horažďovic: zpívali, jaký přišly na *mysel* (Boubín); nejdou mi na *mysel* (D. Poříč, Strakon.); a dále na jihových. *oumysel*, *mysel* (Svojnice). Jemným názvukem vyslovují v Doudl.: přide na *mysel* (Trh. Sviny); pěkný *oumysel* (Nežetice) a j. To odpovídá *stb.* myslъ, *bulh.* misл, *srb.* misao.

Ve slově *slza* (*stb.* slъza, *rus.* sleza, *bul.* слъза) objevuje se *u* neb *ou* a to na Chodsku: *sluzila*, jesli ještě *sluzi* (Postřek.); a odtud na vých.: *sluzičky* (Žichovice); *slouze*, *sluzička* (Svojnice u Husin.); *sluze*, *slouze* (Kraselov, Štěkeň); v nářečí doudl. *sluze* i *slouze* (Komáříce, Nežetice).**

Konečně v Pocinovicích (chod.) říkají *mličky* mlhám, což ovšem může býti vyloženo i za sraženinu z *mlžičky*.

3. Opačně zase lid vysouvá samohlásku při *l* a to skoro v týchž místech. V nářečí chodském: je veliký *plno* (Pocinovice); ten je *slnej* (N. Kdyň a okolí); holubi *mlnářici* (dto., H. H. Raděj.); — odtud dále na jihových. od *mlnáře* Pavlíka (Dub. Lhota); tlejc to pole je *mlnářojc* (Spůle); rovněž od Horažďovic k Písku, na př.: *mlnář* má pytlíček (ale: pane *mynáři!* D. Poříč); *mlnáři* sou (Strakon.); naštvit *mlnáře* (Kraselov); ten *mlnář* tříteckej (Radešov); *mlnář*, *plnej*, *slnej* (RHODS); na Přešticku slyšeti *mlnář* i *mynář* (Jíno); v Prachenště *mlnář*

*) V článku »O hláskosloví chodském« v. Listy fil. 1891, 44 chybně považuje se *l* v *slnej*, *vlna* za tvrdé (srv. dále).

***) Srovn. i Kotsmích Doudl. str. 8.

(Svojnice, Partot., Štēkeň); táž výslovnost přechází i do doudlebštiny, na př.: plavskéj *mlnář* (Doudl., Todeň; Komárice, kdež i *menář* a *mynář* slýchati); *mlnářovi* do kalhot (Třebeč) a j. Srvn. *rus.* a *srb.* *mlin*, *pol.* *młyn*; *stb.* *silьнѣ*, *rus.* *sil'nyj*, *bulh.* *silen*, *srb.* *silan*, kde všude objevuje se *i*.

4. *l* se *odsouvá* a to obecně na konci part. act., ač v Sulislavech poměrně často ozývá se: *vokrádl*, *nekukl na to* a t. d., na Chodsku: někerej se oletin (ovšem) *slík* (Postřek.); *láf* (uhodil) ji do hlavy (dto.); dyby tam *pás* (N. Kdyň); — na Klatovsku: tak by si ho *přím* (přiml = přijal) každéj den (Kolinec); — Janek sebou *trh*, *popad*, *řek*, *leh* (Strážov); — na Strakonicku: *řek* to, *ved* kobyly, *sed* na ni (Kraselov); — na Písecku: *utek*, *usek*, *ulít*, *pích*, *sumet* (Křešovice) a j. — v Doudlebsku: zas to tak *doved* (udělal; Trh. Sviny); pročež-si si kalhoty *svlék* (Březí a j.).

Jindy *odsouvá* se *l* v násloví na př. v Domažlicku: *hal*, *hář* (Brnířov); — na Klatovsku: u *Hoteckejch* (Lh. Spůle); *žice* (Strážov, H. Rad., Sv. Jan, Partot., Zubč.); *žičník* (Polyně); mají tříbrný *žice* (Kolinec); *nině* = lněné snmeno*) (Varvažov); — a dále na východ přes Věrechov, Kvášňovice, Kraselov a Svojnici.

Poměrně časté je vysouvání *l* uprostřed slova a to

a) v prvé slabice hned za náslovnou souhláskou, na př.: *mčí* (mlčí), byla zechtěná (padlá); květina vadne a *kdtí* se (Postřekov); u *Kýčů* (Kl-) (Spůle); — brambory v *šupinách* (sl). (Sušice); v chalupě *mýnářojc* (ml). (Elhovice; Žichovice, Radešov); *čovek* (čl) celej se zvondá (Kraselov); — *skaplo* (skl) mu, šupina brambor, heď (hled), hediž (Svojnice); — rovněž na Doudlebsku: *katit* se, *kupko* nití, *umara*, *chup* (Velešín, Zubčice, Komárice);

b) v prostřed slova vůbec, na př. *počtáře* na loži (Postřekov); *másníky* (máslnky = klouzky; dto); *paprsek* (hřeben); *jabko* v ramenu; smrděl *umrčinnou*; *hospánek* (hals-bändchen ve významu »stužky do vlasů«; N. Kdyň); — *poštář*, *jabko* (Strážov); *vopín* (oplín) (Polyň); *řemesník*, *másnice* (Radešov); *jabko* (Řepice, Strakonice, RHODS); *podýšt*** (Řesánice); *moci* (moc-li) ste za to dal? (Horažď.); *krchat* (chrchlat; Doudl.); *jabko*, *lajbík* (Nežetice, Březí, Sviny, Velešín, Zubčice a j.); *poštáře* (Březí); dybych mněl *pu-žejdlikovou* sklenici (Žichovice); na hromice na *pů-pece*; na *pů-píce*, zanech eště více (Soběš.);

c) za *l* bývá samohláska na př.: *koutra* (koltra = zaslona; Jinín); — zvláště na Doudlebsku; *oumara*, *oumárka* vedle *olmarka* = *jarmara****) v Todni, Doudlebích, Nežeticích, Komárice; vedle *půl* slyšeti *pou*, na př.: z-pou-šika (trochu šikmo; Komář.); ve Svinech *mečte* vedle *mčte*; tože i v Domažlicku: ty musíš *mečít* (Brnířov). I to je konečně povšimnutí hodno, že vedle *mlnář* v těchto stranách slyšeti *menář* i *mynář*; toto má úplnou převahu v středočeském nářečí;

d) ojedinělý, tuším, případ je, kde *l* mezi dvěma samohláskama mizí, na př.: druhéj den *bya* (byla) pryč; *povidaa* (povídala), že leží v lese; *bya* největší siberie (Kraselov).

*) Srovn. *civi* = cibulová nař.

**) po-dlí-šř, t. j. dřevo pod rozvorou držící voj vzhůru.

***) ital. *armario*, fr. *armoire* změněno v češt. v *alměř*, *almara* etc. a tudíž *u* stojí naproti *l*.

5. Naproti odsuvce bývá dosti zhusta *přisouviní l*. V Chodsku: *klombadlo* (kyvadlo); *šlejdrém* (popříč) to de; *zdvořlivej* (Postřekov); *kuřlák* (Brnířov); *skublat, skublaná* sláma (škubat, zdrchat; Pocinovice); *bruslinky* (Lhota, N. Kdyň); *lutrejch* (otrušík); *mlíč* (míč; N. Kdyň); — mlíč, *ouředník* (Strážov); *poltrubi* (Polyň); silnej *kuřlák* (Čestice, Sušice); *nekaple* (Přeštice); *mlíč* (Partot.); — na Horažďovicku a Písecku: *molždíř, štatule* (štatue; Horažď.); vem si molždíř (Veřechov); mlíč (Písek); necancej si rozum, dyt si *blaf* (paf — hotov; Kraselov); *lutrejch* (dto.); *ouřadlní věc* (Babiny); *kapradlí, smradlena* = smradina (Varvaž.); to vám byla *páčlivost, nechlechtej* se tolik, přestaneš *šlupat* (šupat) toho psa (Štěkeň); — na Netolicku: *mlíč, křaplavej* hrnec, *chraplavej* děrek, *brusliny, drnclovat, viklýř*, vítr *hlučí, šmatlocha* (Svojnice); — na Doudlebsku: *karblovat* = zámíšet (Velešín); *vandlička* *) = vanička (Zubčice); *uhránčlivá* voda (Komářice).

Mnohá z těchto slov hojně i v jiných stranách Čech se objevují.

6. *l* mění se v *r* na př.: *rozbreptané* brambory (N. Kdyň); *reberanta* chytil (Strážov); *falář* (Partot.); *krášier* (Žichovice, Horažď.); *ajbišcertle* (Horažď., Kraselov); čekala na *švaryšara* (fr. chevauléger; Křešovice); — sedum *pirulek* (Jedovary); *fydra* i flidra (Flittervogel = konipásek; Třebeč); *hovnivár, krystýr* (Svojnice).

S tím souvisí i přesmykování hlásek *l* a *r*, na př.: *Roleta* m. Loreta (Horažď.); *Rola, Roula* m. Lora od Lorenc (Vavřinec, jména v jižních Čechách oblíbeného); berou na hlavu *ralvu* (Jinín); *muškatýrky* = muškatelky (Varvaž.). Srovn. § 28, 4.

7. *l* mění se v *n*, ale poměrně zřídka na př.: esli se nebudeš šetřit, *snadlo* se roztůněš (H. H. Raděj.); *petronka* = petrolej (Štěkeň); *itrocín* = jitrocel (Varvaž.); *šrajtofna* z něm. Schreibtafel; *zmlsanej* m. zmlsalý (Svojnice); *venbloud* (Komářice);

8. *l* mění se v *d*, na př.: *devanduli* (levanduli) zalejvala (Křešovice, Varvažov); srovn. 9.;

9. *l* mění se v *t*, na př.: *stupice* (slupice) u plouhu (Veřechov);

10. *l* mění se v *m*, na př.: *vembloud* i venbloud (Přeštice, rovněž ve Svojnici u Doudleb); *vembloudi* (Štěkeň).

11. *l* mění se v *j*, na př. *kujiček* = kulíšek (Partot.).

§ 2. r.

1. V stč. bylo *r* tvrdé a *r* měkké, které v záp. nářečích přešlo většinou v *ř*; slyšel jsem ve třech případech posud vyslovovati *ř* (rj) a to v Elhovicích: vyrostla mně *rozmarjína*, v Dláždově: *hrjábky* (penízky), v Hvozdě, Hodovízi a Radějově: *Marijčka* a *Pepička*. Možno, že nalezne se při bedlivém pátrání i jinde a ve více slovech.

2. V mluvě lidové ozývá se *r* mající lehký pazvuk samohláskový: *er, ir*, což zvláště pěkně vyslovují na Doudlebsku, na příklad: oni do toho *střři*; *krb* de do komína; *krk, trnože, mist'r* byl z Vídně, *hrlička* (Trh. Sviný);

*) Srovn. něm. wannelein — wannerl.

byl tam až do *k'rků* (po krk ve vodě; Nežetice); *kates' r* (společno) je to (Rankov) a j.

Vedle toho skupina *pr* vyznívá hrčivě jako v stř. Čechách, na př.: to jen známko (trochu) *pršelo*; tu moc *pršelo* (Březi); žádný *prkno* tu nepřesihne (Nežetice) a j.

Na Přešticku vyslovoval 80letý cihlář Kasl: *s'rp* byl na všecko, vedle: šla se *srápem* na pole (Přeštice).

3. Tento pazvuk samohláskový přechází někdy v čistou samohlásku plnozvučnou (jako při *l*), jenže jest tu značná různost; jsou to samohlásky *e, i, y, u, o*.

a) Ze všech nejčastěji postihl jsem *e*, což, tuším, leží v povaze této samohlásky; vyslovíme-li pozvolna slovo *srp*, asi *s..r..p*, ozve se nám mimoděčně *e* mezi *s* a *r*, kdežto mezi *r* a *p* vyzní temný zvuk hrčivý: *s.e.r.p*; ostatně lze s tím srovnati rus. *serp*, pol. *sierp*, proti stb. a nb. *srъpъ, srъpъ*, kde polohláska je po *r*, a srb. i česk. *srp*.

Na př.: dyž do někoho *berc* (drcnul; Pocinovice); — vy máte koláče pěkně *merhované* (různě mazané; Ouboč); *Koterbov* (Konice); *kerchov,** *vicher* (zelí bez hlávek); ta fuspudna je už chaterna (Štěkeň); *zberchat*, vyberchat se, *čertadlo*. (Svojnice); — na Doudlebsku: *hader* (Třebeč, Zubčice, Černice, Brloh, Sv. Jan); *zberchat* se, *čertadlo* (Doudl., srov. Kotsmích 27 a 29).

Naproti stb. *krъвъ* je naše *krev*, gen. *krъvi* č. *krvi*; leč vlivem nom. slyšeti ve Vranově: dybych musil v *krvi* zůstat; a na Přešticku: von je *krevě* (pokrevný příbuzný; Přešt.);

b) *ir* a *yr* slyšeti v N. Kdyni, na př. *stirnad* i *stýrnad*;

c) *ur, ru* slyšeti je často, na př.: *turmáčet se* (Pocinovice); on se *turmáceli* (N. Kdyně); ty máš pořád v hlavě *náký turmaci* = starosti (Štěkeň); *narut* (nárt) (Svojnice); *nárut* (Komářice, Doudleby); na *nárutě* netlačily (Rankov); *rubáčka* m. rvačka (Svojn.); *petružel* (Zubčice);

d) *ry*: voj těch bandarů se mi udělal na nárytu puchejř (Štěkeň);

e) *ro* zaslechl jsem v Třeboni: *skroze* to ne, ač zvuk ten nebyl zcela jasný.

4. Naopak zase vysouvá se samohláska po *r* i před *r* jsoucí a to i v slovech domácích i cizích, na př.: v Chodsku: *prskéjře*; míla *prskéjř* od slunceti (Postřekov); *pokrváčko* (-kry-; Pocinov.); v *Hrštejně* ve mlejně (N. Kdyně); — na Klatovsku: *pokrvátko, pokrvadlo,*** *pokrváčka* (puklice; Ouboč, Sv. Jan); řebřík má hole a *šprle* (Sprieszel, Polyň); *Abrham* (Sušice); — v Horažďovicku: *Abrhám* (Kalenice); — na Přešticku: *mrhola* (či merhola, praž. varhula; D. Lukavice); — na Netolicku: *Abrhám, pokrváško, kontrbuč, Kabrhel* (= Gabriel; Svojnice); — srovn. *soumrk* (Soběslav); kúpil *drva* (Sv. Jan).

Dle uvedených příkladů viděti, že samohláska vypouští se v slabikách *ry, ra* a *er*.

5. Velmi zajímavý je případ, kde *r* zastupuje samohlásky *e, i, o*, na př. na Chodsku: *medrcína* (Postřekov); má *střnožky* (stonožky = hnísavý catarrh

*) Něm. Kirchhof; také říká se krychov, v Štěkni a Zubčici: Krchov a kirchof. (Srovn. § 28. 18.)

**) Stb. pokrývalo, rus. a srb. pokrývalo atd.

v očích; N. Kdyň); — na Klatovsku: *ničkrle* (= nyčko-hle; Řenče); — na Strakonicku: mněl *frclouse* (Filzlaus) na prsou (Smržovice); *strnoška, devatrnáct* (Kraselov); — na Netolicku: *strnoška, umrněnej* (umouněnej; Svojnice).

Sem, tuším, patří rovněž chodská ves *Mrdákov* m. *Medákov*, neboť byli Chodové soudkem mezi povinni kómoře královské a tudíž ves, která nejvíce chovem včel se zabývala, mohla mít po výrobku jméno; ostatně i blízká *Brť* na podobnou živnost ukazuje. Dle toho nynější změna v *Mrákov* nebyla by důvodná.

6. Opačným zjevem jest záměna souhlásky *r* samohláskou, což však jen zřídka se vyskytá, na př.: *hudloval* (hrdloval) lidi dost (Němčice); — přines sem holce *cukulata* (cukr-; Kraselov); — *umylec* (umrlec; Komáříce).

7. *r* se *odsouvá*, na př.: *pakrát* přišel (přišel; Postřekov); *pyskejř* (puchýř; N. Kdyň); — *maštal* (vedle marštal i mařtal; Ondřovice, Hvízdalka); — *dcál* (drcálek = mlýnec); dyž já mu to muším *kolikatnásob* říct (Horažď.); — Outratník byl z *Dobše* = Dobrše (Dřešín); tys, kluku, jako *tut* (rtuť); ve Vodaňých bude až pozejtří *jarmak* (Kraselov, Křešovice); — *škatka* (charta) papíru; *rumejch* (praž. rumrejch); *pyskyřice* (Svojnice); — v *Bloze* = Brloze (Brloh u Kruml.); *honogle* = Haarnadel (Zubčice); *proštíadlo* (Sv. Jan).

8. *r* se *přisouvá*, na př.: jen dyž není *voršklivá* (Postřekov); *čurně* (praž. čuně; N. Kdyň); — *mateřídrouška* (Horažď.); *brabouk* (pabouk = brouk; Svato); *kolomastyka* (gummilastikum; Horažď., Přeštice, Svojnice); — doudebské: *jertel* = jetel (Doudl., Komáříce, Zubč., Sv. Jan, Todeň); *katrestrem* (katastrem) jsme dohromady (Rankov).

Toto přisouvání jeví se často v předponě *po-*, na př.: *prostraněk*; jak nabyt, tak *prošbyl* (Svojnice); von to *prozdřel* (pozřel; RHODS); šhecko *prošyli* (Kolinec); — ona by *prošbyla* kšeft (Rankov).

9. *r* rádo mění se v *l* a to nejen ve slovech cizích, nýbrž i domácích; příčina toho zjevu jest rázu fyziologického a proto objevuje se případ tento ve všech nářečích českých. Zde ovšem hleděno jen k jihozáp. pruhu země České, na př. na Stříbrsku: náš *lichtář* má čtyry koně vraný (Vranov); — v Domažlicku: *klejčič*, *leserovní* lejtont (Postřekov); *kolůřky* (koroře, švestky); *čálka* i *čárka* (šiška chlebová z vejškrabku se solí a kmínem); *brumbál*, *brumbálek* (brumbár, chrobák); *šmolce* (cf. Schmorz; N. Kdyň); — v Klatovsku: *čulík* i *čuryk* (noční čepice pletená; Ouboč); *safrapolckej* kluku (Víteň); *lichtář* chodil dum vo-domu; *opelírovat*; *falář*, *plyskyř*, *plyskyřice* (Strážov, Žichovice); *levír* (Sušice); do jedný *flufty* (fronty; Kolinec); *plyskejře*, užijem *legraci* (dto., Lukavice; Přeštice); — v Horažďovicku: až sem přjde *hadlár*; lítají *brumbáli*; *legruce*; *almara* i *jarmara* (Horažď.); *loubiči* ho chytily (Branšov); *kvaltýry* pro čeledíny (Všetaty); *umlčí* i *umrčí* cesta (Boubín); *Lichtář* Vojta (Kalenice); — na Písecku: von si taky rád *zakládruje* = krade; to je žencká jako *kylisar*; ta *delehtorka* je samej honos = pýcha; to je *lichmajstr* vod drakounů; já bych jináč zlekýroval = regieren (Štěkeň); *hadlár* já nejsem; voj-tý doby *klempíruje* (krepíert); *kvartýl*; *cákl* (Zeiger ve významu kyvadla); *klamár* (Kraselov); *falář*, obyčejně však *farář* (RHODS); *lejstra* (Varvaž.); —

v Netolicku: *špenzl, falář, kylisar, lejthar* (Svojnice); *Lejsik* (Komšín); — v Doudlebsku: *lekurílovalo* se (Nežetice); *kvartýl* (Trh. Sviny); *falář, Tylory* (Komáříce); *pulbír* (Todeň); *půlmistr* (Černice); *pulkmistr* (Brloh); *moldýř* (Mörder) leze nahoru (Třebeč). Srovn. § 28, 4.

10. *r* mění se v *n*, na př.: *dezenter* i *dezentyr* (Svojnice).

11. *r* mění se v *d*, na př.: *radášek, kládynet* (Postřekov); — chytal sem *pedle* (perla; Kolinec); chromej má dvě *bedle* (Přeštice); pedlík (Partot.); pije *pedlovou* kořalku; chodí vo *bedli* (Horažď.); *Kadlouc* Franta vodošel (Kraselov); *Kadla* (Svojnice); *radášek* (Křeštov.); v *Kadlovicích* (Kalenice); u *Macudů* = Macurů (Měčín); v *Kadlojcích* (Svojsice); *kládynetysta* (RHODS); *Medlín* (Mečichy); *Kadel, Kadlíček* (Řepice); — *kládynet* (Komáříce); *Kadla* (Trh. Sviny).

Tato proměna nastupuje obzvláště ráda, je-li v témže slově souhláska *l*; jazyk si tu z příčin fyziologických usnadňuje výslovnost. Jeť proměna tato i jiným nářečím obvyklá. Srovn. § 28, 4.

12. *r* mění se dále v *d*, na př.: *ďafák, ďafat*, t. j. rafat, zubama chytit (o psu; Svojnice);

13. *r* mění se u *v*, na př.: *sakva* (sakra, srovn. praž. sakvalente; Svojnice); na Doudlebsku: *kvotvice* (= krokvice; Komáříce).

Zajímavý příklad slyšeti v Čestvicích, kde dovedou vyslovovati *ř*, na př.: dělá hrozné *hřmoty*, t. j. hřmot; toto *ř* (dlouhé) jakož i *l* slychal jsem posud jen v sev. Čechách, kde zní *stna, vlna*, vono tam *prši* zcela zřetelně, jak bude svým časem a místem ukázáno.

§ 3. ř.

V stč. vyvinulo se ze souhlásky *ř* sykové *ř*, avšak ne obecně: východní totiž nářečí podržela *ř*, které později skoro obecně ztvrdlo (*r*); v záp. nářečích proniklo vůbec *ř* až na jistou řadu slov, kde jest *r* proti spisovnému *ř* a naopak *ř* proti spisovnému *r*.

a) *r* místo *ř* na Domažlicku: *parezy, uresel, urezanej* (Postřekov; Domžl.); *zatrišit* (pole; Pocinovice); *kurička* (kůrka), *houresky* (uříznuté boty); *Starec* (ves) za tou *horinou* (N. Kdyň); ten je jako *parejz* (Podzámčí); — na Klatovsku: *horejší** tratar (Polyň); *parez* má velkéj *řez*; dva dílce *parezí*; de pak je to *parezí* (Kolinec, Sušice); ten *parez* mněl kořány (Žichovice); *tratar*; podřít: *nepodřeš* (požřeš) dto.; *prahoušel, tratar* (Partot.); — na Horažďovicku: *horejšek* (rybník v Komšíně u Horžď.); v *parezích* (Boubín, Nezdice); *prahoušle* zrní (Horžď.); *porád* (i pořád) pješ (D. Pořič); — na Písecku: *uhorčen* (Písek); *notár, šverepec* = ovsíř, na *parezovce* = louka (Varvaž.); *pareznice* = louka (Radkov.); u *parezníčku* (Vochoz, Štěkeň); já mám *tratar* novej; při tom ka-lání *parezí*; chodíš tu *porád* jako vembloud — já by *pořád* (přece) myslel, že přide nehdo proto (Kraselov, Strážov); voves je samý *šverepec* (Písek); — *čurík*; **) *Poderišť, prahoušel, uhorčenej**** (Svojnice); — na Doudlebsku: *parez, starec* (jindy *ř*; Třebeč, Sv. Jan).

*) Více příkladův u kompart. adj.

**) Čurík od čůra = svině.

***) Před měkkou sykavkou *ř* mění se v *r* obecně.

b) *ř* místo *r*, na př. na Domažlicku: skrze *třichtýř* (někdy!) leje (N. Kdyň); — na Klatovsku: *Teřina* (Terezka), *teřív*, *teříva*, *teřívka* jdeš? na *dvořečku* (Žichovice); *ponejřív* se stavěl (Strážov); *teříva* teď (Sušice, Kolinec); (Horažď.; Kvášňovice, Písek, Přeštice vedle teprv, teprva); — u stoličky je *zábřadli* (lenoch; Dub. Lhota, Strážov); — dyž slepice z jara *řandají* = randají (Varvaž.); *zábřadli* (Partot., Štěkeň); *dvořec* (Volšov); zdeře na kolech (Veř. H.); *třu*, *mřu* a. j. (Strak. a j.); *dvořeček* (Svojnice); — *křevavý* (krvavý) psotník (Jedovány); do dvořečka, ze dvořečku (Nežetice).

2. *ř* mění se v *ž*, na př.: *řižavej* uhel (Svojnice); *řižit* se (svítit); házel, až byl celej *žirnej* (řícíný, zardělý; Třebeč); *žbelec* = řbelec = hřbelec (Velešín).

3. *ř* mění se v *š*, na př.: ta holka neumí ani zamect, *neškoliv* (řku) něco inýho (Horažď.).

4. *ř* se *vypouští*, na př.: pole na bělici (bělidlo) u *faráskýho* (řsk; Babiny).

Souhlásky n, ň.

§ 4. n.

1. V jižních Čechách zřídka slyšeti *nn*, které na podiv pěkně vyznívá z úst obyvatel krkonošských; proto i dokladů pro ně po skrovnu, na př.: porazil sem sám dva strychy žita *denně* (Brnířov); *panna* (obyčejněji *pana*) podvodná (V. Bor); *honnanej* (hodný) chlapeček (Svojnice); — *pannenky* (místo panenky = dřeň puškvorce); *trník* (třecí kapr; Třebeč).

2. *n* rádo se *vsouvá*, na př.: *lakomnej* (Postřekov); *pleskatej* (= ploský; N. Kdyň); *trumpetna* (dto.); vyvede takovou *pitomnost* (Kolinec); ten *nezandal* hubu celej den (Sušice); *vyndat*, *zandat*, *vorundat* (Písek); *hnojnice* (ale hnojiště; Kvášňovice, Křeštov.); to je *šmynkavá**) (šoupavá) píseň (Boubín); jen sem zubama *drnkotal* (Kraselov); to je *starobylný* stavení; *starobylná* píseň (Boubín); *nenčkodle* nemají co do ust dát (Holkovice); *tunendlo*, *nejčkyndle* (Žichovice); *řičnice* = řičice (Varvaž.); *kondrhelec* (kotrmelec), *žandonit* (Svojnice); — v Doudlebsku: v *blázninci* (Rankov); je už *hander* (= špatný; Trh. Sviny).

K tomu druží se sloveso *přimnout*, kde vsuto *n* analogií *pnout*, *minout*, na př.: chtěj *přimnout* práci? *přimnu* ji; *přimněte* tady kapitolaci (Kolinec); rovněž v Postřekově (chod.): šel *přimnout*, *nepřimnul* to; — eště to *přimněte* (Babiny).

3. *n* se *přisouvá*, na př.: *dyckyn* (= vždy; Postřekov); *dyckyn* se postavil v čelo (Kleneč); *nyčkon* sem to vyved; *tedkon* (Strážov); *nyčkon* jsou snopy v budkách (panácích; Víteň); *nejčkon* (Žichovice); *nyčkon* tu byl (Písek); *nejčkyn*, *nejčkon*, *takyn* (Komář.).

4. *n* se *vysouvá*: a) kde v spisovné řeči píšeme *nn*, a zní prostě *n*, na př.: jak jsou *pany* fortelný (N. Kdyň) a j.;

*) T. j. smykavá — šmejka — šoupavá = taneční.

b) v *násloví*, na př.: °umí*) *emecky* (Vranov); *evoštitk* (nebožtik) muj muž (Sulislav)! *ečko* (nyní) dyž sem přešli (přišli; Otročin); *ičkon* (dto.); *ičko* to přeci není (Vranov); *ičko* by neuškub (N. Kdyň, Brnířov); *ičkon*; *ičko* dy nedělá (Postřekov); *ičko* běhal (Kouto, Mrákov); — *ičko* má krávu (Domžl.); *ičko* sem ve světě; to maso má *ičkot* inší chuť; *ičko* sou eště hody (Strážov); *ičkyn* (Růvná); *ičkyt* mušime zazpívat (Č. Poříčí); *ičko*, *ičkodle* (níčkoš; Přeštica); *arcizek* (= narcis; Horažd.); *arcisky* (Varvaž.).

c) v *středosloví* a to na Chodsku, na př.: proč to *zapomíš* (Postřekov); do *Rušperka* (Ronsberg); *špomeli* si (Pocinov.); z *Michova* se sebrali (Kleneč); *nyčko* pláčeš (Mrákov); *železák* (hrnec); *nyčko* (nyničko — nynčko) já ti děkuju (N. Kdyň); — na Strakonicku: na *hromice* bysme rádi do Prahy (Horažd.); *ajsponeký* (ajzn-) tovaryši (Hostice); *formitr* (Vormünder; Radomyšl); přikrej se *lajtuchem*, *ajrychtung* (Štěkeň); — hromice, *hromička*, *terpetýn* (Svojnice); — *hromičky* (Velešín); *krmik* = prase (Zubčice); *rymik* = rybník (Brloh).

5. *n* se mění v *l*, na př.: *pohodlík* (= pohodlník; Strážov); *šturcludl* (Sterznudel; Hvízdalka); fajfka má u *molčtuka* (Mundstück) klinkátka (Dub. Lhota); — *křemelky* (Křeštovice); *křemel***) (Přeštica, Písek); — *milistrant milistruje*; *žemle* (žemně) lenu (Svojnice).

6. *n* mění se v *ň*, na př.: *vráňovka* (rybník); *paňáček* (Žichovice); ve *vráňovkách* (pole; Bilenice); u *Maňďáků* (Spůle); *vňuk*, *vňučka*, *pravňuk*, *sklizůnk*, *červeňouček* chlapec (Strážov); letos byl špatnej *sklizůnk* (H. H. Rad.); *outravuňk* = potrava (D. Kral.); — *šviňhy* (Schwinge?) svlaky u bran (Veřechov); *šviňhy* = přisle u řebřiny (V. Bor); strčí peníze do *baňky* (banky) a bude mít zas bzdínu (Štěkeň); hele to je *paňák* (Písek); *sklizůnk*, *fasuňek*, *šviňky*, míšeňský jabko (Varvaž.); *snadňounko*, *nedávňounko* (Řepice); *korňout*, *Aňiška* (vedle: Anýška; Svojnice, Doudl.); *zakňuhrala* (Třebeč); *nejčkýň* (Velešín); *ňamky* = mlsky (Č. Kruml., Římov, Komář.); *hoňák*, *vňouče* (Sv. Jan); *šraňk* (Zubčice).

7. *n* mění se v *d*, na př.: *kridolína* (Svojnice), čehož i jinde užívá se hojně.

8. *n* mění se v *m* a to

a) před retnicí, na př.: *hamba* (Přeštica a j.); pro svěčkou hambu; to je *hambář*; dej to *Pámbu*; *pochvádem-bud****) (Svojnice; Strážov); *famfár* (= fanfára; Veřechov); *chramostejl* (Partot.); *směťivá* pšenice (Varvaž.); *homba* (Sv. Jan);

b) před jinou souhláskou na př.: *kumst* (Svojnice); *kumst kumstovnej* (Strážov);

c) před samohláskou na př.: *mejšle* (nejšle), do *Jelemek* (Jelenky, Svojnice); *mejšlata* či *poddělávky* (Písek); venku *rumější* i *runější* (runější = mží, od roniti?) dto.

9. *n* mění se v *j* v zájmeně *onen*, na př.: *onej* domek jim přenechá (Hudl.); byl tam *vonej-tejden* (Strak.).

10. *n* mění se v *r* ve slově *Beredikt* (Horažd.).

*) zní mezi *u* a *o* podobně hanáckému *řůků*.

**) Srovn. stb. kремень, rus. kremen, pol. krzemień.

***) »bud« jako enklitikon přiléhá k předchozímu slovu.

§ 5. ň.

1. *ň* povstalo z *n* změkčením (Geb. Ml. § 32). Řeč lidová v mnohém odchyluje se od řeči spisovné a těchto odchylek chci tu vzpomenouti.

2. *ň* se vsouvá, na př.: ve *Vodňaných* (Vodňanech) bude pozejtří jarmak (Kraselov).

3. *ň* se vsouvá, na př.: *hnojniště* (srv. chmelniště — jeteliště); *hnojňák*; *hnicmat* (hečmat, cicmat; Svojnice); obilí *klasňuje* (vymetá) dto.; *hnojniště* (Sv. Jan).

4. *ň* vsouvá se zdánlivě před *i* a *ě*; tento úkaz v jazyce lidovém velice rozšířený zejména po souhláskách retných, tuším, že jasně vysvětluje proměnu *j* v *ň*, která i jindy v české řeči přichází (viz § 27, 1). Místo *město* vysl. *mjesto*, obecně říká se *mňesto*; místo *volovněný* vysl. *volovněný* říká se *volovněný*; ještě jasněji vyniká to při *i*: *miláček* vyslovuje se jihočesky *mjláček* a mění se pak v *mňiláček*. Na př.:

a) *ě*: *mňesíček* už svítí (Vranov); z *volovněných* knoflíku (Mrákov); v *domně* božim (Polyň); budou dělat kašnu na *mňestečku* (náměstí; Kolinec); tutej *vodmňeřoval* (Přeštice); von *nemňel* (nemohl) platit (Soběkury); *dřívňejší* pláště, dto.; *mňel* brambory, *mňešťanka*, *mňesic* (Strážov); — *mňečky*, mňeděnej, mňestys (Řepice); mňesíc de na shod (M. Bor); v *zimňe*, *zemňe*, *mňed* (Kraselov); *mňeděnej*, *mňechejř* (RHODS); *mňěli* sme moc práci (Kuciny); — co som *mňel* dělat (Trh. Sviny) a j. v.

V této příčině čistou výslovností honosí se Doudlebsko, kde dovedou stejně jasně říci *město* jako *pěna* (pína), ač ovšem i tam ze sousedství dobývá se *mňesto*, na př.: *mňesto* je nedaleko (Sv. Jan).

b) před *i* bývá zřídka *ň*, na př.: *mňiláček*, *mňichačka* (míchačka či měchačka), na *zemni* (N. Kdyň); v *blázninci* (m. blázňinci; Rankov v Doudl.).

5. *ň* mění se v *n* (tvrdne) na konci slov:

a) u substantiv rodu muž. i žen. na př.: on jí není *roven* (Prapořiště); *stupen* — stupně (Kolinec); *vysokej jablon* (Kraselov): *záten* — záteně ve stodole (Polyň); *lázen* (Strážov);

b) v impert. praes., na př.: *vostan* tu; *vostanme* přeci (ale staň se vůle Páně!; Strážov);

c) v příslovcích, na př.: *aspon* mu to dej (Přeštice); mám toho *mín* (Soběkury).

6. *ň* mění se v *n* (tvrdne) v násloví, na př.: třeba je- *neco* (Kraselov); to je *nákejch* dětích (Písek); vonehdá sem byl nákej darebnej (dto.); ponocovat s *nekým*; podestat (zastat) *neko*ho; *nehdo*, *nehda*; *nakej*, *nekam*; vymáznout *neco* (Svojnice). — Doudlebsko: to je *nakej* mizernej špalek (Doudl.); každýmu je *nejak* (Otěvík); *nákej* kutchan tam dej (Nežetice); *nekerej*, *nehdo* (Komáříce, Todeň); *neco* na kostelní cestě; *náká* bába *neco* zakuňkala (Třebeč); *nehdo* nekolikrát řekne *neco* (Nežetice).

7. *ň* mění se v *n* (tvrdne) v středosloví, na př.: *pšence* (pšenice); *šnarovačka* *) (Strážov); věrduzk, ale: firhoňky (Písek); ajrychtunk (Štěkeň); *pivonka*,

*) V němč. ovšem die Schuur, ale srovn. Geb. Ml. § 32, 4.

hrnjček, sánky (Svojnice); do *Stankova* (Mečín); zadu *sašnarovanej* (Přeštice); — *šňůra, šnorovat, šnorovačka* (Komář.); — konečně ve jménech polí, lesů a j. objevuje se snad stará výslovnost, na př.: v *lesnym* (Smrkovec); v *hlíných* (jm. pole; Soběšice) a j.

8. *ň* mění se v *j*, tedy opačný zjev vyložený v odstavci 4., na př.: *pajmatka* m. paň-matka (srovn. praž. *pajmámo* a j.; H. Hamer); *celoděj* m. celodeň*) (laštovičník; N. Kdyň); *pejze* (m. peňze) sou pryč (Sulislav); *jemecky* (Brloh); *pajmámo*, děti si hrajou vo *kamejčky* (kameňčky); cecíalisti vyhodějí dum *dyjamitem* (Štěkeň); *pajmáma* = mlyňářka (Sv. Jan).

Souhlásky d, ď; t, ṭ.

§ 6. d, ď.

1. Jako v nářečích východních za *ď* bývá *dz*, tak se objevuje i v nář. záp. tento biconsonant, nikoli však za *ď*, nýbrž za *d* nebo *z*, na př.: muší *dzupat* (dupat — cupat; Svojnice); proj-*dza*-dveře zastupuješ? (Křešovice); *Hondziček* (Horažď.).

Srovn. středočeské: pro-*za*-nás za hříšne, t. j. *pros za* nás, kde *s* se vysouvá a *z* zní prostě; naproti: pro-*dza*-něj děláš? t. j. proč-za-něj; v jihočeském nář. mění se *č* v *j*: *proj*-za atd.

2. *d* měkkí se v *ď* bez patrné příčiny, na př.: u *Ferdákůch* (Třebomyslice); *žďánov* (les, od žďáti; Ostružno); — *dokad, vocad* (V. Bor, Partot.).

3. *ď* mění se v *z*, na př.: budeš *vazenej* (= vaděn; Netolice); a naopak: sladěný pivo (Strážov, RHODS).

4. Před *-b* se *d* neměkčí, na př.: *zápověď* (N. Postřekov); *žerd* (v Lužnici: pabuza, žerď na seno; dto.); tu *sed* postavit (Kolinec); *vejpověď* (Zbinice, Strážov, Růvná); *sed* (Strážov); *spověď* (Svojnice); — *sed* (Otěvík); — srovn. prosim o brzku *odpověď* (Hudlice) a j.

Však nalézáme *d* m. *ď* i v impert. praes.: *ved* (viď); *pod* jen dál; dále v příslovcích: *tedkon, tedkonlec* (Strážov); konečně v subst.: *čarodenice***) (Svojnice, Doudl.).

5. *ds* (dš) mění se v *c*, na př.: tám *vocad* pryč (Postřekov, Sušice); *pocem* (dš) ke mně, *dycem* bílej (Boubín); *vo:pod* (Svojnice); tak dlouhý co *vocadle* (vocajdle) až *pocadle* (Horažď., Řepice); *lictva* tam bylo nákyho; *pocadlo* (podsedlo); *pocední* kobyla; *pocem* (Svojnice); *huncvut*, huncut (Hundsfoft), dto.; *cka* (dska — deska — prkno) na vůz (Veřechov); *pucad* je to mý; *pocívá* (Kraselov); *poj-cem* (Bil. Ž.);

dš mění se v *č*, na př.: *počev*; *Počkalí* (domky pod vrchem Škalice = pod-škalí; Žihobec); *počev*, počvu; *počva*, počvy (Strážov); já *rači* zednika (V. Bor, Víteň); pod nima plechový *počvičky* (Strunkovice u Vol.); *svěči* mu (Svojn.); sloužit budež-za *mlačinu* (Kraselov); *nejrači* pjel (= pil; Soběkury, Svojnice, Doudl.); *mlačí* chlapec (Svojn., Postřekov; Maloveska). Srovn. »Compar.«

*) V Ouboči změnilo si toto slovo v: *celeduňk*.

**) Srovn.: svčená voda z *medenije* (kropěnek; M. Petrovice, vých. Č.).

6. Zvláštní známkou jihočesk. nářečí je častá proměna *d* v *r*, na př. na Chodsku: *děrek* — *dědku*, *tera*; chceš je *vorundat*, *vorundala* je; *poruška*; má hezký *porušky* (Postřekov); *derek*, *kury* dete? (Pocinovice); *děrek* má kůš (Kouto); *prachděrek* (N. Kdyň); herbávi (H. H. Rad.); — na Klatovsku: *vorundej* to (Spůle); *storola* (Ondřovice, Hvízdalka); *děrek*, *kvirlovačka* (Strážov); *boret* ne; *jerenáct*, *parcsát*, *vobjervat*, *vorundals* to (Žihobec); *vorundat* (i *vodrundat*); bylo to v *arvent* (Kolinec); *děrek* (Polyň); — na Přešticku: *herbavnice* (sukně z hrubého plátna), *děrcček*, *borejt* (Přeštice); *harvent* (Zahořany); — na Horažďovsku: *děrek* (Boubín); vlez pod *porušku* (V. Bor); kams to *vorundala* (odnesla)? *merecina*; *boret* budou synove vo-taty; ten kluk má *paroucí* nemoc; dobrej *herbávnej* štof (Horažď.); *kvarlovačka* (Komsín); — na Strakonicku: bohateho *děrečka* (Čestice; RHODS); *děroušek* (Radešov); do její *porušek* (Hořovice); *jerenáct* (Hoslovice); strčil ji pod *porušku* (Strakon.); *děrek* *vorundal* *porušku* (Štěkeň); *borejt*, *serum* (sedm), *jerenáct*; di *vorevřít* dveře! e já *nepuru*; *pureš* se mnou? *vorundal* ten chleb; *serumnáct*; má stížný (úrodné) pole za *storolou*; u *souserouc* je lepčí půda; *herbávi* (Kraselov); *děroun*, *děrek*; náš *děroušek* eště běhá; *vorundej* i *vodrundej* to (Řepice); — na Netolicku: *voroteč* (vodoteč); *herbáve* (jablko); *herbávi*, *paroucí* nemoc; *kokkoráčet* (chod. *kokoráčet* = *kdákati*); *arvent* (Svojnice); — na Doudlebsku: *paroucí* nemoc (Jedováry); *herbávi* (Todeň).

7. *d* mění se v *h*, na př.: *hneska* (dnes; Písek).

8. *d* mění se v *j*:*)

před zubnicí, na př.: *poj-tim*, *naj-tim* (Horažď.); dyť by se *voj-toho* říbet polámal; *přej-domem* nestuj; *voj-tý* doby sem doma nezboud = *nepobyl* (Kraselov); loučili se *naj-tim* domem; *naj-dubem*, *poj-dubem* (Hořovice); že mně *přej-tim* domem necháte (dto.); vyjdete *přej-dum* (Hoslovice); je *naj-tim* (Dřešín); *poj-trhni* to; di *přej-dum*; *voj* toho; *voj* děvčete; já tě dám *poj-tu* lajc; *poj-tim* šafářouc voknem (Křeštov, Písek); jak sež máš *voj-tý* doby (Písek); — na Doudlebsku: víš provaz *oj-trakaře*? co *oj-toho* přide (Třebeč); di *oj* toho (Todeň); sedí *poj-dubem* (dto.); *naj* Todní je mráka (Nežet.); *poj-tim* aby se to neprohlo (Břež); stojí *přej-domem* (Doudl.); *oj* doma = z domova (Zubčice); — *naj-tim* stromem (Svojn.); — *voj-těch* baňdarů (Štekeň); já taky nejsem *voj-toho*; *vojtud* umykal (utíkal); aby mohla moč *voj-tykat* (Varvaž.); pět *oj* devíti (Velešín);

před jinými souhláskami, na př.: *vohrady* *poj-cady* m. pod sady (Křeštov.); *voj-patnácti* rokůch sem mezi lidma; vyhnal jí *voj-sebe* (Kraselov).

9. *d* jest *přisuto*:

ve skupině *zdr* m. *zr*, na př.: *zdrovna* nejškodle vodešel (Horažď.); *zdrovna* vodešel (Jinín);

ve skupině *zdř* m. *zř*, na př.: *neprozdrětelná* (Soběslav); *posdřít* (Postřekov, Svojnice, Strážov); von to *posdřel* (RHODS); nemluv s takovým uvozdrěncem (Štěkeň). — Sem patří rovněž: chceš to *podřít*? at to *nepodřeš* (Žihovec), t. j. *posřítí*;

*) Srvn. odst. 13.

- ve skupině *zdn* m. *zn*, na př.: *trýzdnit* (Strážov);
 ve skupině *zdv* m. *zv*, na př.: to je divný *zdvíře* (Horažď., Kolinec, Řepice);
 cé (= co je) to za *zdvíře* (Štěkeň);
 ve skupině *dl* m. *l*, na př.: *hyndle* (= tamhle; Jíno); mají tam *umrdlýho* (Horažď.); v *tomdle* vejctei je žloudek bledej (Kraselov); *vadrdle* (vějíř; Horažď.); *nejčkodle* vodešel; *nenčkodle* (Holkovice); *nejčkydle*, *nejčkydlenon* (teď; Horažď.); *ničkodlenot* (Přeštice); *semdle*, *tendle* (Svojnice); *perdlíkem* ji tloukli (Postřek.); *tudlet* mám žalobnýho (= vyprask; Branšov.); *tudle*, *tadydle*, *semdle* (Horažď.); *tůdlec*, *tadydlec* (Kraselov); *tenďle*, *tudle*, *támdle* (Jíno); *nýčkydle* purem (Boubín); *ničkodlenot* (Řenče); *támdle* (Žihovec); *tečkodlenc* (RHODS); *vocadle*, *vocajdle* m. odsud-hle, *tydle* klucí zlobí, *toďle* se mi nelíbí (Řepice); *semďle* (Horažď.); *tendle*; hale *tůdle* de (V. Bor); zahraj mi na tu *pišťadlu*; to pole leží dladem = ladem (Štěkeň); — *toďle* neni moji zlatí nic (Nežetice); *toďle* kozle bude tvý (Todeň);
 ve skupině *ldr* m. *lr*, na př.: *Uldrych* m. Ulrich (Růvna, Ondřovice);
 ve skupině *dr* m. *r*, na př.: *vobdrindky* (brinda, patoky; Smržovice); *cmírdačka* (špatná polévka, káva; N. Kdyň);
 ve skupině *nd* a *dn* m. *n*, na př.: *kalafunda* (Svojnice); *hlodnout* (lohnout — uhodit), *dto*.;
 ve skupině *ndl* m. *nl*, na př.: *štrandlík* (Strähnlein = přádenko; Domžl.); *vandlička* (Wännlein; N. Kdyň); *vandle* (Strašecí u Strak.); máš ve *vandlice* prádlo? (Kraselov, Horažď.); — *vandlička* (Zubč., Sv. Jan);
 ve skupině *kd* m. *k*, na př.: s *nekďym* tam byl (Svojnice);
 v předponě *po-*, kde patrně chybná analogie sdružuje *po* s *pod*, na př.: *podslamka* (Postřek.); *podkad* ji máma hladí (N. Kdyň); *podzemky* (Kolinec); už máme špinavou *podslamku* (prostěradlo); co máš dělat na mym *podzemku*; u mněsta sou dobrý *podzemky* (Horažď.); *podklesek* (Kraselov); *podslamka* = klúčenýho plátna (Varvaž.); *podkad*; *podjednou* (náhle) přišel k nám, *podhlídat* se (pohlížet na se; Svojnice);
 ve slově *zded* (Svojnice, Doudl.), kde konečné *d* zní jasně.
 10. *d* jest *odsuto*.
 ve skupině *dn*, na př.: *sence* (= sednice; Sulislav); mezi tou *stuncí* (studnicí) je stuka; tuhle je stunce;* to je *jeno* (jedno; Postřekov); — *sence* (Jíno); *zvihnu* *práznej* žbán; *honej* chlapec (Strážov); nemá *žánej* kus košile, *žanou* vestu (Boubín); *honej*; *jenu* pikslu (Víteň); *jeno* (dítě) nesla v koši (nůši), *jeno* v náručí (Růvná); — *prifpas* (Viehpas) na *jeno* prase (Kraselov); *pozni*, *práznej* (Svojnice); — *jenou* do roka bílíme (Trh. Sviny); *senice* (Březi);
 ve skupině *dl*, na př.: *tys* srazila *kalce* ze stavu (cívku; N. Kdyň); *Držala* (jm. pole, u Hradiště: *Držadla*; Ouboč); v *Držalách* (Jílová); de vod *kalce* selka? (RHODS, Řepice); *selka* (Svojnice a j.); *omlela* (= omdlela; Maloveska);
 ve skupině *vd*, na př.: to mi přišlo *věk* (Mrákov); vzal za *věk* (Kolinec);
 ve skupině *zdv*, na př.: *fěrtušek* se *zvíhá* (Mrákov); *klobuky* s *pantlou* a *zviženou* střechou (Brnířov); *piva* žbány, k *pozvižení* to nebylo (Soběkury);

*) Srvn. § 29.

zvíhnu práznej žbán (Strážov); to já snadno *uzvíhnu*: dyť to *neuzvedneš* (Horažď.); muším na sejpku, máme *zvíš* (Horažď.);

ve skupině *dc*, na př.: mé *srce* po tobě tuží (Mrákov); na naší *zahráce* roste tráva (N. Kdyň); z Královo *Hrace* (Pocinovice); co na srci to na jazyku (H. H. Rad.); — mé *srce* dobře vedělo (Elhovice); *ceře* nosila po mace šat (Soběkury); viděl sem *jesce*; *ráce*, *soucc*, *pruce*, *cera* (Strážov, Horažď.); v *zahráce* (Hoštice); máš tvrdý *srce* (RHODS, Řepice); *céra* přišla k mace (Křeštov, Svojnice); — na *zíce* (Otěvík); *s'rce*, *cera*, *pruce* (Komář.);

v předložce *před*, zvláště následuje-li sykavka nebo zubnice, na př.: přide *přestavenej* (Vranov); *převčirem* (Přeštice); *přc*-domem, teta vyšla *přc*-dum (Strážov); tedkon vyběh *předum* pes a běžal za panem falářem (H. H. Rad.); — vejďte *pře*-dum (V. Bor); *pře*-čirem sme vozili z lesa (Kraselov); Marjánka šla *pře*-dum (Řepice); *pře*-jel ho; *pře*-včirem (Svojnice); *pře*-domem je zásep (= záspí; Dub. Lhota);

v předložce *od*, na př.: *vo*-tad muším (Kolinec); *vo*-Šachrova ale: *vod*-Aznštánu (= Eisenstein; Přeštice); *vo*-tad, *vo*-tyd (Horažď.); *vo*-tyd tám nejní daleko (Kraselov); *votad* (Svojn., Doudl.); *votušená* chvíle, *votušena* mysel (Svojnice);

v předložce *pod*, na př.: nejšle mněl *po*-paždí (Víteň); učitel nebo *po*-učitel (Růvna); to pole se táhne *pů*-ten (pod ten) les (Kraselov); *nepo*-dalej (ne-pod-danej), *nepo*-dalost (neposlušnost; Svojnice);

v *násloví*, na př.: *cera* viz skup. *dc* (Komářice);

v *zásloví*, na př.: *hlemejš* (-žd m. žď; Strážov); *sna* (= snad; Třebeč); *votku-jci* *) rodič (Kraselov);

v případech porůzných, na př.: *voser* i *vozdr* (praž. *vozgr*; z *vozher*); já *po*-viala (povídala), že má na ní skřesáno (Doudl.); *šilvoch* (Schildwache; Kraselov).

11. *ď* je *přisuto*: *páždí* (Svojnice, Doudl. a j.); *hemždily* se blechy (Postř.).

12. *ď* je *odsuto*:

ve skupině *dt*, na př.: *vete*, *pote* (Postřekov, Kolinec), *hlete*, holka, hlete (Poříčí Červ.); *vete* že jo? (Jáno); *hlete*, hlete, to nedělejte (Polyň); *příte* k nám (Řepice); *pote* sem (Svojnice); *pote* sem blíž (RHODS); — *pote*, *hote* = hoďte (Brlöh);

po různu, na př.: *po*-jist **) (Postřekov); pojme do sednicí (H. H. Rad.); *drážil* (dráždil) ho (Zbinice).

13. *ď* mění se v *j* a to v imperat. praes. (v *zásloví*), následuje-li po něm souhláska

zubná, na př.: *hlejte*, páni muzikanti (N. Kdyň); *pojte* sem (Písek); *po*-sajte se, *nechoj*-tam; *nechojte* po tom poli a *nevojte* tam krávy; *pojte* přeci; (Kraselov); *poj*-ty si ho vzít (Boubín); *poj* i *poď* (Kraselov); *příjte* k nám (Křeštov., Svojn.); veselí *bujte* (Elhovice); *sejte* (sedte); Vojto, *schoj*-to! *schojte* ho dolu; *vijte* (vidte) že ano; *jejte* už; *porajte* mu (Svojnice); *schoj*-to (Třebeč); *helejte*, co dělá (Doudl., Partot.);

*) *vot-kut-si* = *vot-kuci* a vsutím *j*: *vot-ku-j-ci*?

**) nebo *poď-ist* (říká se *ist* ne *jist*) = *poj-ist*?

sykavá, na př.: *poj* ceruško, *poj* domu (Křeštov.); *poj-cem**) (Písek);
nosová, na př.: *poj*-nám sem dá-d-vodu (Postřekov).

§ 7. t, t.

1. *t* přechází v tvrdé *t*:

a) v rozkaz. způs., na př.: *spušt* nákou; *propušt* mně ji (chalupu; Kolinec); (znamení) víc *nerost* (Sousedovice). Totéž i při *d*, na př.: *vid*, že nám to uděláš (Kraselov); *vid!* (Doudl.); — *vid-že* to není pravda (praž.); *přid* k nám také na pout (Hudlice);

b) u subst. *i*-kmene, na př.: nácká (návní) *kost* (N. Kdyň); *veselost* (Brť); *pamět* (Sušice); *cnost*, *pamět* (Polyň); *mast*, *kost*, *zlost*, *vejřevnost*, *majetnost* (Strážov); to je tlustá *nit* (Horažď.); *pout* tam není (Strunkov.); vodpadla mu *chut*, *nepodalost*, *pout*, navostřit si *chut* (Svojnice, Jinín); *pout*, *vlast* (RHODS); — *kost* — kostě (Komářice); *smrt*, *radost*, *zed* (dto); dali novéj pečet (Ran-kov). — Subst. *zet* slyšeti v Postřekově, Zbinicích, Boubíně, Kraselově a j., při čemž i sklonění jeho se mění, na př.: *zetu* pudu pomozt (Postř.); vod *zeta* (Zbinice); našeho *zeta* (Krasel.); dyž semž tam byl se *zetem* (Boub.).

Naproti tomu v týchž krajinách u některých slov slyšeti *t*, na př.: *příčešt* (= podebranina prstu; N. Kdyň); ta *pout* tě zarmoutí (Boubín); *zed* — zdi (RHODS); *chut* (Strážov);

c) v středosloví, na př.: *kratounkej*, *čistounkej*, *prostounkej* (Strážov); na *mejých* (les; Horažď.); (louka) v *koutých* (V. Hydčice); *laštovka* (Řepice); vokolo *Křeštouc*, *Křeštoucum* se podívám, v tom *Křeštovskym* zámku (vedle: ze Křeštouc, Křeštovice); *rytýř* (Písek); *stuchat* (štouchat), *potýška* i *potiška* (= soudek na převařené máslo ~ putynka? Svojnice); *štochá* mně v hlavě (Vošov); — *laštovčí* voda (Jedovary); s takovym *sprostákem* (Neřetice); *uterák* (Komářice); *štýr* = krtonožka (Zubčice); *sprosták* = blbec (Velešín, Brloh).

Naproti tomu měkčí se *t* na př.: *štírák*, ale: štyry (Řepice); *tululum*, *toula*, *toulovatej* (= hlupák; Svojnice). Srovn. praž.: *tulpa* (něm.: Tulpe); *vrtík* = nebozez (Velešín).

2. *t* mění se v *d*, na př.: *nedopejr* (Postřekov); *sednice* = světnice, sednička (H. H. Raděj, Rábí, Horažď., Kvášň., Sv. Jan); *žloudek* (Strážov); *zdrava*, natahuje *moldánky* = multánky, *nedopejr*, *žloudek*, vod *nežida*, *pajdlovat* (Svojnice); šla *dřenice* = třenice, hnul se led (Varvažov); — *šnidlink* (Komář.); *šudr* = šterk (Sv. Jan).

3. *t* mění se v *r* ve slově *svatba* a jeho odvozeninách, avšak tu třeba mít na paměti, že ve výslovnosti mění se *t* v *d* a toto vlastně v *r* (v. § 6, 6). Dokladů je málo, na př.: *svarební* (Kouto); kde byla *svarba*? zvat na *svarbu* (Strážov); *svarba*, *svarební hody*, *svarebčan* (Svojnice); — *svarba* (svadba i svatví; Komářice, Zubčice).

4. *t* mění se v *n*, na př.: to je *zaklonej* chlap! (= proklatá mrcha; Žihobec); ovšem tu třeba mít na mysli, že je to part. pass. I 5.

*) nebo *pojď-sem* (vyslov: *pojť*) = *poj-tsem* = *poj-cem*?

5. *t* mění se v *k*, na př.: *křešně* (Přeštice, Ondřovice, Hvízdalka); *skřemcha* (Žihobec); *křešně* (M. Bor, Horažď., Komšín, Řepice, Partot.); *křemcha* (dto., Veřechov, Varvaž.); *křamcha* (Balinovy); — *ketřev*; *vyvrknout* si nohu (Svojnice, Postřekov); *kniklování* (Knittelholz; Svojnice); *obmakat* (= ohmatat; Strážov); — *křeňák* (= třeňák = zub; Komářice); vezme se kůra *skřemchy* (Jedovary).

6. *t* mění se v *ch*, na př.: *lichmajstr* vod drakounů, t. j. *rikmajstr = rittmeister (Štěkeň).

7. *t* mění se v *s*,*) na př.: *schoř*, *schořovat* (t. j. krást obilí), *schořovice*, *schořovka* (Svojnice); — má schořovou čepici (Rankov).

8. *t* mění se v *š*, na př.: náš kluk mněl samý *jednošky* (Horažď.).

9. *t* mění někdy v *c*, na př.: *cikat* (= tikat = fukat) o sázku s vejcem (Řimov v Doudl); nebo v *č*, na př.: *jepčička* (= jeptiška; Todeň); *jec* do pole m. jeti (Strážov).

10. *t* mění se v *j*, na př.: *posvěj-tetě* (praž.); nebuj se, *dyj-tě* nekousne (Kraselov); *saplaj-ti* Pámbu holky, *chyjte* ho (Křešovice); *vrajte* se (Svojnice).

Následuje-li po něm *s*, splývá s ním v *c*, před nímž pak ozývá se *j* (v. d.), na př.: *toj-ce* (toť-se) ví, jaký dlouhý caviky s ním (Horažď.); *posvěce: toce* ví (Kraselov); *aj-ci* (at-si), *vraj-ce* (Svojnice); *vraj-ce* domů (Partot.); hejčkej to dítě, *aj-tolik* neřeve; *aj-ce* neskřívá (Štěkeň) a j. v.

11. *t* je *přisuto*:

ve skupině *stl* m. *sl*, na př.: *stloup*,**) *stloupek* voskovéj (srovn. stb. stlǫbъ rus. *stolb*); *stlupice* (= slupice u pluhu; Svojnice); *pobřístlo* (Todeň); *hajtat*, *hajtej!* = hajej (Velešín); *stolp* (Sv. Jan);

ve skupině *tr* m. *r*, na př.: *trajda*, *trajdat* (= rajda, rajdat - rejdit; Svojnice); *štrajtofna* (Schreibtafel; Jinín);

ve skupině *št* m. *š*, na př.: *lišťák* (lišák = chytrák; Strak.);

ve skupině *št* m. *s*, na př.: *kouštíček*, *kouštinek* (Strak.); malej kouštíček masa (Štěkeň);

ve skupině *st* m. *s*, na př.: *voklestek* (Postřekov); *častně* (časně) sme musili stát (Strážov);

ve skupině *lišť* m. *lišť*, na př.: *poltštář* pod chomout (Kváš. H.);

ve skupině *chtn* m. *chn*, na př.: *lechník* (= lichník; Svojnice);

v *zásloví* infinitivu sloves I 4, na př.: *řicti* (Řepice); *pect* (V. Bor); *tlouct*, *svlíct* (Strak.); *pomocť* na něj kůš s trávou; *pect*, *řict*, *tect* (Svojnice); *nemocť* trefit na meno; *pect* (Komář., Doudl.);

v *zásloví* příslovek, na př.: *nejškot* se modlí (Strunkov., Strak., Horažď., Svojn.); *ičkot* má inší chuť; *nyškot* bysi už nezahodil (Strážov); *zdet* je dycky dost lidí (Horažď.); *nejškot* (Žihobec); — na Doudlebsku: *zdet* je hezkej kvaltýr (Otěvík); *nečkynt* (Břeží); *zdet* né? (Trh. Svin.; Radomyšl).

12. *t* jest *odsuto*:

ve skupině *stě*, na př.: na roubení *švesky* (Polyň); *mněskej* (Osek, Přeštice, Přichovice); *švesky* (Ondřovice, Hvízdalka); *švesky* začly se prskat

*) Také *d* mění se v *s*, na př.: *sázky* (= sádky) na ryby (Varvaž.).

**) Vzhledem k nynějšímu spisovnému jazyku, v němž bylo odsuto.

(Kuciny); *mněskej* (Řepice); *měskej* dum (Doudl.); švesky (Otěvík); *koska* (Sv. Jan); u *můsku*, na *lišku*, *tříška*, *šveska*, *šeska*, *šeskrát* (Svojnice); *Pouska* (Babiny); na *vejpuskách* = pole (Břežany); nemáme *vomasku* ani co by myší voko potfel (Varvaž.);

ve skupině *šk* m. *štk*, na př.: *tlouška*, *odpouška* (N. Kdyň); *drška* (Strážov); *drška*, *drškáč*, *tlouška* (Svojnice); *voklešky** (nom. vokleštěk; dto., Sv. Jan);

ve skupině *sn* m. *stn*, na př.: *lajsny* (pelesti; Polyň); *mosnejch* (most; Dub. Lhota); *pocesnej*, *radosně* (Strážov); *vlasně* (Kraselov, Štěkeň); *lajsna* (Leiste; Svojnice);

z náslovné skupiny *kt*, na př.: *kerej kadlec*, *kerapak* (N. Kdyň, Pocinovice); *nekerý* (děti) ječely (Otročin); byl *adjunkem* (Přeštice); *kerak* (jak) sem se vohnoula u dveřích (Osek, Přeštice, Přichovice); *kerej*, *kerak* (Strážov); *keradž* já tady mužů bejt, *adjunkovi* (Sušice, Žihobec, Horažď.); *kerá* hodně mlátí (Svatopole); *nekerak* to už musíme vydržet (Kraselov); *kerajž* se mně nestane (Hostice); *nikeraž* to nepude (Kuciny); *nekerej* motykou tluče; *nekerá* je ferina (Sousedovice, Hostovice); *adyjunk* vod soudu (Jinín); *kerej* tam dojde (Řepice); *rešpek*; *kerak* (zač) ten putr (Písek); *kerej*, *kerak* (Svojnice); — *kerý* (Todeň); *adjunk* (Trh. Sviny);

z náslovné skupiny *tk*, na př.: *kadlec* (N. Kdyň, Strážov); *kerej* matka přinesla vod-kaľce plátno (H. H. Raděj.); ta *kalcovna* (řemeslo) tak zahynula, že už *nekalcuju* (Sušice); u *Kadlečků* (Mečín, Svojnice); — *kadlec*, *kaničky* (tráčky), *kalounky* (Komáříce); ten *kadlec* dělá dobře (Doudleb.);

ze skupiny *tč*, na př.: pak je *svačna* (= svatčina; Postřek.); *oče* duchovní (Polyň); *očenáš* (Křešovice, Svojnice); *dobyče* se nemůže votříst (Dřešín);

ze skupiny *ct*, na př.: na *kráce* na dlouze (= zkrátka a dobře; N. Kdyň); před *oce* duchovního (Poř. Červ.); svému *oci* a matice (Polyň); tvej *mace* (Maloveska); ve jméno *oce* (Dřešín); *ocovo* bratr (V. Bor);

ze skupiny *tst*, na př.: *bohaství* (Strážov) a j.;

v *násloví* porůznu, na př.: jen ce to *řpyti* (Kraselov); sníh se *řpytil* (Kolinec); *ratit* peníze = *tratit* = *utratit* (Římov, Velešín);

v *středosloví* porůznu, na př.: *milospane* (Poř. Červ.); šil sem děvkám (holkám) *nochlajbly* (Zbinice); *jednospane* ráceji vodpustit (Kuciny); *jeslí* (Křešovice); *jesí* si urknete (Dřešín); *vašnospán* kaplan je *staroslívej*; *epiška* (jeptiška); *patnákrát* (Svojnice); *uratiti* (v. v.). (Třebeč); ani *zblo* (m. stblo) nemá (dto.);

v *zásloví* porůznu, na př.: *a-tě* (ať tě) nenaučí; *dos-tich* (dost těch) žroutu máje (Strážov); velka *kos*, *dos* má piva (Kolinec); *do-času* (= dost; Soběslav); — *dos* hezkej (Svojnice); — to byli *haup* lumpi (Trh. Sviny); puš mně m. *pust* (Kraselov).

§ 8. Souhlásky l, p; m; v, f.

Souhlásky tyto zněly stč. buď měkce: *b', p', m, v, f'* nebo tvrdě *b, p, m, v, f*. Tento rozdíl ve výslovnosti objevuje se nám podnes v nářečích jiho-

*) Srovn. odst. 10, skupina *st*.

českých a to velmi jasně. Výslovnost na Doudlebsku slov: *běž, věž, záměr* liší se velmi značně od středočeského tvrdého *bjež, vjež, zámner*, neboť *ě* velmi se tu podobá úzkému rus. *'e* ve slově *mest, pero, bereg*. Však ještě odlišněji proniká výslovnost *Ń, p', m, ó* tam, kde po nich následuje *i*, tak že zní *bí, pí, mí, ví*. Tato výslovnost byla rozšířena po celém jihozápadě a nalézáme podnes tu hojnější, onde chudší po ní stopy, jenom že, čím méně jich jest, tím menší jeví se i schopnost k vyznačení měkkosti *Ń, p'* etc., tak že doudl. *p'ivo* zní až *pjivo* s patrným *j*.

Věnoval jsem zjevu tomuto mnoho pozornosti a neopomenul poznamenávati si příklady, kdekoli se mi naskytla příležitost, tak že mohu podati o něm dosti úplný obraz.*)

Pro větší jasnost dovořím si postupovati z Doudlebska na severozápad k Domažlicům.

b, p, m, v, f měkčí se v *Třebči*, následuje-li po nich (měkké krátké) *i*; následuje-li (dlouhé) *í*, tedy nebývá měkkost patrna, na př.: *op'il* som se na *vině*. Vyjímku tvoří sloveso *viděti*, které zní obyčejně tvrdě.

Celkem s tím shoduje se výslovnost i v Komářicích, kde ostatně jeví se střídání zvláště ve slovese *vím*, které zní buď *vim* nebo *vím*. Ve Sv. Janě není rozdílu při *i* a *í*, rovněž v blízkém Velešíně, Otěvku a j. Kromě toho sluší zvláště vytknouti výslovnost Velešínskou, kde jest slyšeti *ě*, t. j. *i* s lehkým pazvukem *e*, kterýžto úkaz tu zřejměji onde temněji prokmitá směrem sevzáp. až do Střbrska.

Následující příklady rozdělují v

- a) jemnější výslovnost *m*;
- b) hrubší výslovnost *mj*;
- c) výslovnost *ě*.

a) ty si byl *b'it?* *koup'il* by to za grejcar; už jsou s klajchou *hotóvi*; *diviš* (kaše z kroup a hub); na tej *zemí* (Doudl.); *mlnářóvi*; *zap'ikal* (zamluvil) som si strych žita (Řimov); *minuta* (Chotoviny); sili (jsi-li) krtice neb *zab'ice* = krční nemoc; *slep'ičnik* (kurník); *zap'ikovati* se; *p'ikec* (rada ve hře na honěnou); *bab'ička, huš'ička, vr'b'ička; slep'ice, p'ila, p'ivo; kúp'it, vídle, mhlej, f'ilip;**) mirka, miska; vínšovat, vídov,**) měl laskominy, ale nemoh tref'it* (Komářice); *mila* ženo, velkej *p'ichlák, lavice* (Todeň, Trh. Sviný); *div'ili* se *mi*; byli na tom *viděni?***)* (Jedovary); dyž ji *čep'ili*; schořovou *čep'ici*; mněli mne *sami* tři (čepce; Rankov); *lib'ilo* se *mi ob'ilí*; lampa *visela*; *šp'inák* (člověk zlý; Otěvfk); to je *b'idà* (Nežetice); *op'il* som se na *vině*; bez tak bejvá *bucefalóvitý;†) mhkule* (pískoř); *chlap'i! Švab'i, p'itálek* (pijan); *p'ičák* = kdo se *zp'ičí* (nedrží slova); *mlovína* (tyč v plotu); *p'ichlan* (poštiváček), *kmitlování* (dřevo do řebřin); *čóvikýř* (panchart; Třebeč); sednoul som si na

*) Srvn. v té příčině pojednání *V. Kotsmicha O podřeči doudlebském z r. 1868*.

**) Tiskne se *f m. F a v m. V* z typografických ohledů.

***) vyslovil sedlák Kulhan.

†) t. j. nerozvázný, zanesl v lid snad farář nebo jiný, znající koně Bucefala.

lavíci (dto); *sp'is*, *vidlička*, *skrvít*, *dávít*, *Netřeb'ice*, *tručovítej*, *p'iliř*, *mlóvina*, *čep'ice*, *krup'ice*, *b'ič*, *šluř'ina*, *krop'it*, *sviněna*, *p'ila*, *p'ilník*, *lamp'ička*, *hub'ička*, *misalka* — — *vítr*, *pař'ir*, *p'ichání*, *b'it*, *mísa*, *krop'itko*, *b'ilít*, *mít* peníze, *dřívít*, *vrboví* (Sv. Jan); *p'ivo*, *viřtličky*, opatřit *slep'ice* (Zubčice); *bab'ička*, *mamička* (Brloh).

K tomu druží se výslovnost: *korotwíc* byly už vyběhaný (Postřekov); ty *dvěře* (Sulislav); *bjez* pana hraběte vědomosti (Přeštice); — na *seb'ě* (Otěvfk); *holoubáta* (Třebeč); *devěčka* (Sv. Jan);

b) máma *pjila pjivo* (Pocinovice); byl *bjít*, *pjila* (N. Kdyň); dyž to huměl *vymluvjít* (Němčice); hodiny *bjily* (Víteň); dyby se *sabjil*; *pjili pjivo* — chtěl *pit*, nejrači *pjel* (píte pivo! Soběkury); tím ho *bjili* (Kuciny); ta *pjila* kořaly; *sabjil* prase; *sabjili* krávu; *netrefjilo* se (Přeštice); *napjil* se ze stunci (Jíno);

c) *zup'ěš* to; vez som z dvěma koňma sosnu na *p'ílu*; *p'ěvo*, *kup'ít b'ěč*; *komšar* (pješ — pjiš; Velešín).

Srovnej s tímto § 2, 14 o měkkém *r*.

§ 9. b.

1. *b* mění se v *p*, na př.: *pulbir* (Todeň); ta holka má na sukni pěknou *portalu* = bordure; já sloužil u štvrtý *patrie* = batterie (Štěkeň); *hypnout* = kopnout (Hvozď).

2. *b* mění se v *m*, na př.: dyj se ten tejneckej *rymníček* boural (Postřekov); von se mně hutopil hu *rymníka* (Brnířov, Ondřov.); pod *rymníčky* (Dub. Lhota); *schrámnout* (nezpůsobně hrábnout; Svojnice); — *rymík* (Zubč.).

3. *b* mění se v *v*, na př.: *vidlo* (bidélko) u kamen (Březi); *svatví* = staro-svatba, *malva* (Zubčice); — *civi* = cibulí = cibulová nat (Varvaž.).

4. *b* jest *odsuto*:

ze skupiny *bž*, na př.: málohda sou *vožinky* (obž.; Hořtice);

ze skupiny *bl*, na př.: ta pantle se *lišťí* (V. Bor);

ze skupiny *br*, na př.: *rebentí* celej den (Svojnice);

ze skupiny *bm*, na př.: *voměkči* se (RHODS);

ze skupiny *bt*, na př.: *šrajtofna* (Schreibtafel; Jinín, Svojnice); *šrajtofel* (Varvaž.).

5. *b* jest *přisuto*:

ve skupině *bl*, na př.: slup to jen se *voblíz*; už je *voblezlej* (Horažď.);

ve skupině *bm*, na př.: *vobmakat* (Strážov);

ve skupině *bř*, na př.: *břinkovka*, *břinknout* (Svojnice).

§ 10. p.

p mění se v *b*:

1. ve slově: *šuble* ve stole z něm. Schublade ozývá se v Trh. Svinech *b* (pův.) místo obyčejného *p*; naproti tomu ve Svojnici jmenují Plánici: *Blanice*.

2. v násloví velmi je časté, na př.: *Bablík* (= Pavlík; Tejnice u Horžď.); *bajsek* (pejsk), *bajzky* (blechy), *baštít* (~ paštika; Svojnice); — šickni sme se

belechali (pelešili, spali; Nefetice); *brabencovej* olej (provanský) chybnou etymologií ze subst. »brabenec«; *pucka, bucka* = míč (Komář. a j.); *babouk* = brouk (Zubčice).

3. *p* mění se u *v*, na př.: *křivka* t. chřipka (Plánice); *zatracevanej* kluku (Štěkeň); *šváněk* = špánek (Brloh).

4. *p* mění se v *f*, na př.: *šufle* (v. n.; Svojnice).

5. *p* mění se v *t*, na př.: *terpentýgl* u hodin (Spůle); *terpentykl* (Brloh).

6. *p* mění se v *h*, na př.: *přískřílnout* (skříp-; Svojnice).

7. *p* mění se v *k*, na př.: tam *šik!* by pod plotnu (šup; Otěvík).

8. *p* jest odsuto:

ve skupině *pr*, na př.: *rostopášnost*, *rostopáskej* člověk (Kolinec);

ve skupině *pštr*, na př.: *štros* (něm. Straus, spis. pštros; Strak.);

ve skupině *pt*, na př.: *korotvě* byly už vyběhaný (Postřekov); *korotev* (Kraselov); *korotve* (Horažď.), *kurotve* (Břežany); *korotev* (Svojn., Doudl., Postřek., Řepice, RHODS); *struh* (Svojnice).

§ 11. m.

1. Slabika *mě* vyslovuje se *mše*, viz *ň*.

2. *m* mění se v *n*, na př.: *nedvědice* (čepice; Žihobec, Horažď.); *nedvěď* (dto., Řepice, Svojnice); — *nedvěď* (Komářice); u *Nedvěďů*; *podplanky** (Zubčice); *nedvěďář* (Sv. Jan).

3. *m* mění se v *b*, na př.: *brabenec*, *brabeniště* (Strážov, Přeštice, Řepice, RHODS; na Doudl.: Todeň, Doudl., Sv. Jan, Komář., Štěkeň, Svojnice); tu je *brabencůch* (H. H. Rad.); *darebně* se skrz něj zdržujem (Horažď.); sem nákej *darebnej* (churav; Písek, Svojnice, Doudleb.); *vodbyčka* m. odmyčka, t. j. provázková klika (Komšín, Horažď.).

4. *m* mění se u *v*, na př.: *muchovírka*, *mochovírka* m. *muchomůrka* (Žihobec, Přeštice; Křeštov., Partot., Svojn.); *muchověrka* (Todeň, Zubčice, Sv. Jan).

5. *m* mění se v *f*, na př.: *ufrněnej* m. *umrněnej* (Přeštice).

6. *m* mění se v *h*, na př.: *kotrhelec* (Velešín).

7. *m* jest odsuto:

ve skupině *mň*, na př.: *čunět* = čumnět m. čumět (Hvozď);

ve skupině *mž*, na př.: *dyž sež* (sem-ž) byl mladej (Kolinec);

ve skupině *mkn*, na př.: *vobeknout* (Svojnice);

ve skupině *mpr*, na př.: *cíprcampr* (Svojn., Doudl.);

v *násloví*, na př.: *tim-ně* (mně) *záda mazala* (Červ. Poříč); *imo* (mimo) *vočí* aby je *krejlo* (Pocinov.);

v *zásloví*, na př.: *ka-ho* vezou? (Vranov); *ka-pa* to de? (Bytov); — *poto* (potom) *holt* jedou na *kráj* vesnice (Kouto); *co se* (sem) *já* platil (Brnířov); — s *páne-bohem* (Kraselov); *dojděte ta* (tam) *sám* (Soběkury);

*) = *podplamky*, t. j. *placky z chlebového těsta*.

v číslovkách *sedm, osm*, na př.: *sednáct, vosnáct* m. sedm-na-deset (Písek, Svojnice).

8. *m* jest *přisuto*:

ve skupině *čm*, na př.: *čmert*, k čmertu m. čert (Postřekov, Kolinec); litej čmert (Svojnice); *čmárka, čmárat* m. čárka (Polyň); *čmuchat* m. čuchat (Svojnice); *čmuchal* to vyčmuchal (Bil. Ž.);

ve skupině *cmr*, na př.: *cmrkat* m. crkat (málo dojit), srovn. praž.: cmrnda ucmrndne trochu = mlékařka přikrápne trochu (Svojn.);

ve skupině *mp*, na př.: *klempíruje*, něm. krepirt (Svojn.); to dítě pořád ňák chamradí a klempíruje; má na kabátku samý *trampolečky* = střapečky (Štěkeň); *humpati, humpovati* = houpati (D. Kral.);

ve skupině *mfr*, na př.: *famfrnět* (ověsit se fafrnochy = bláznit, srovn. fr. fanreluche; Svojn.);

ve skupině *mst*, na př.: *chlamstejte* m. chlastejte (M. Bor, Horažď.);

v zásloví, na př.: *ničkom* (Žihobec); *nejčkym* netopíme (Sviny).

§ 12. v.

1. Výslovnosti *v* jako *u* jsem v jižních Čechách nenalezl. Za to hojně jsou ostatní proměny.

2. *v* jest změněno v *b*:

ve skupině *br* místo *vr*, na př.: *brabec* (Strážov, Přešt., Svojn., Řepice, Todeň, Komáříce); v Otěvíku slyšel jsem: *vrabec*: on bude vartovat u Svinů vrabce = umře; tu je *brabencůch*; brabec je šterák (H. H. Raděj.); *bráboral* (Kolinec, Svojn.); on až *bramborčil* m. vrávoral (Písek); *vobrubuj* to pěkně (Horažďov., Strak.); čebelí se na to (= ševelí, třese se; Přešt., Řenče); u Brabčků, u Babrlíků (Mečín); *pabuzu* (Veř. H.);

ve skupině *rb* m. *rv*, na př.: *serbus, serbuska* (Svojn.); to je lajtnont vod *furbezny* (Štěkeň);

ve skupině *bř* m. *vř*, na př.: *břasa* m. vřes (Doudl., Chod., Svojn.); bylo toho jako *břasy* (Žihobec, Partot.); *pobřislo* (Strážov, Řepice, Partot., Svojn.); *pobřistlo* (Todeň); *pobřislo* (Velešín); *břed* m. vřed (Komáříce); *břeteno* v železi (Dub. Lhota); *břez-březu* (Sv. Jan); *březek** = vřes (H. H. Rad.);

ve skupině *bl* m. *vl*, na př.: *Bablík* m. Pavlík (Tejn, Horažď.); *záblačka* m. závlačka (Svojn.); *bablna* (Zubčice);

v *násloví*, na př.: jako na *bobrtlíku* m. vobrtlíku (N. Kdyň); buď *bůle* tvá (Žihobec); bedle toho domku (Přeštice, Žihob., Partot.); bedle domu vostal stát (Strážov); leží bedle (Svojn., Doudl., Chod.); sedni si bedle mně (Štěkeň); u *Bolflíků* (Spůle); *biřtle* (Svojn. a j.); hraje na *barhany* (Doudl.); *beskřejtka* i veskřejtka (květináč; Římov., Komář.); *bochtr* (Wächter, *bata* = vata (Zubč.);

v *středosloví*, na př.: to je *hřiba, Hoborka, hobor, hobořit* (Žihobec, Kolinec); *brabenec, brábniik* (bravník; Strážov); *pabouk, Babor, baborckej, jabor* (Strážov, Řepice, Svojn., Partot.); braboral atd., viz »br«; *brabenec, brabeniště*

*) *Lotus corniculatus*; rus. veresk, bulh. borika srb. vres pol. vrzos fr. bruyère.

(Strážov, H. H. Rad., Přeštice, RHODS, Řepice, Svojn. Doudl., Komář.); *šebclí* se nebo *šebclí* se (třeše se) na to (Řenče); *pabouk*, ale: *javor* (RHODS, Horažď.); *brabouk* (pabouk změtěno z brouk; Svatopole); *řiba* (hřiva), *Fabornice*, *pabučina*, *pabusa*, *zubák*, *rubáčka* (rvačka; Svojn.); *zubák* (Kolinec); *pabusa* (Řepice); lítají *brumbáli* i *brundiváli* (Horažď.); ten hengšt má dlouhou *hřibu* a *žířata*; von ho přeci *vošebelil* = ošidil; brabenci (Štěkeň); — *koroubička* m. korouhvička (Kraselov); *pabouk*, *hedbábnej*, *hobořit* (Doudl., Todeň, Komáříce); *pabusa*, *pabouk*, *pabučina*, *pabučár* (Zubčice, Sv. Jan); *zubák* (Velešín).

3. *v* změněno v *m*:

ve skupině *mr* m. *vr*, na př.: *mrtohlavej*, *zmrtohlavět* (Postřek., Svojn.); — už sme jako *mrtohlavi* (Nežetice); u *Škonrdů* (Mečín);

ve skupině *mn* m. *vn*, na př.: *namuá* kost (Komáříce);

ve skupině *šm* m. *šv*, na př.: *šmilák* (Břežany, Horažď.).

4. *v* změněno v *p*:

ve skupině *př* m. *vř*, na př.: *předeno* m. vřeteno (Svojn., Doudl.);

ve slově *pěřtošna*, je-li z něm. Werth-tasche; pakli z něm. Brief-tasche, pak by patřilo sub »b«; dej to psaní do *kopertu* = couvert (Štěkeň).

5. *v* změněno v *f*, na př.: *fous*, *fčera*, *kafka*, *kref* a j. obecně; ta Barounoc kobyla je *fašnivá* = vášnivá, leková (Štěkeň); na Doudlebsku slyšíš *teprf*, *dříf*, ale naproti tomu i *konev*, při čemž *v* ozve se zcela čistě (v. v.);

tfuj kraříček (Strážov); brabec je *štferák* (H. H. Rad.); *coufat* (Svojn.); *klofák*, *klofat* m. klvati (Řepice, RHODS, Žihobec); *fčily* (Doudl.); *tfoje*, *tfaroh*, *potšora* (Velešín); *fousy*, *kfočna*, *kfoště*, *fčila*, *předfčirem* (Zubčice).

6. *v* změněno v *h*, na př.: *Horšila**) m. Voršila, lat. Ursula (Komáříce); *hastrmáněk* = wasserman (Varvaž.); srov. § 18, 11: Humelnice.

7. *v* mění se v *g*, na př.: *cergulat* = cervelát (Zubčice).

8. *v* mění se v *t*, na př.: *stlačec* m. svlačec, *stotka* (Svojn.); to už mají hezkejch par stotek (Horažď.); stála prej stotku (Nežetice, Štěkeň, Varvažov, Velešín).

9. *v* mění se v *ch*, na př.: *vochce* m. ovce (Kraselov); hnali tady *vochce* (Žihobec); *vochčín* (Komšín); *cumploch* z něm. Sand-läufer, rus. broďaga (dto.).

10. *v* mění se v *l* ve slově *sloboda****) a jeho odvozeninách, na př.: *vyslobod* nás (Budětice, Zbinice, Kolinec, Žihobec); — *slobodnej*, u *Slobodůch* (M. Bor, Horažď.); si porad *slobodnej* (Kraselov); — za *slobodna* se schlapna (kvapně) napil (Svojn.); — na Doudlebsku: na *oslobození* (Březí); Sloboda je *slobodnej*; *chlastat* (= chvástat) o nečem; *chlastna* = klepna (Velešín); *slobodničck* (Zubčice).

11. *v* mění se v *j*, na př.: *Voborákoji* (Strážov); *Honzoji* (Pocinovice); z *Radkojic* k Horčicom (Kučiny); *julojička* (Postřekov); *devateroji* oubutě (Radešov); *pernojice* (Nezdice); puč mi *stojku* (Štěkeň); — *rukajice*, *jalojice* (Brloh); *laštojice*, *makojice* (Zubčice); *pijovár*, *bradajice*, *polojice* (Komář.); není mi ani *polojic* (T. Otěv.); *naštojice* (Sv. Jan.); srvn. níže.

*) Ovšem možno vyložit tu *h* i jako příděsné, srvn. § 18. odst. 12.

**) Srov. stb. a rus. *svoboda*, bulh. *slobodia*, srb. *sloboda*.

12. *v* jest *odsuto*:

z *vo-* v chybném domyslu, že *v* jest přisuto, někdy se odsouvá, na př.: *oják* (Jinín); já rači *ojáka* (N. Kdyň); v stodole bejvaji párně a *odr* (Komáříce, Doudl.), srovn stb. vřdraziti, vřdraziti, rus. vodružat = vztyčiti; hrála si s černým *olem*; ani *ola* ani osla (Kolinec); *osk, oštiny, oj, ojička** (Brloh, Zubčice).

Někdy i v samém kmeni slova, na př.: von to *poi* m. poví (Postřekov); *spraovat* (dobytek krmit, dojit; Todeň); *zaolala* (Žihobec);

ze skupiny *bu*, na př.: *oblíkat* (Horažď. a j.);

ze skupiny *svl*, na př.: *slaky* (Dub. Lhota); *slík* ho do naha (Žihobec); slíkej se, *slačec* (Kraselov); *slechte* kabáty (Hoštice); až budu slečena (Kolinec); fasuněk má hole a *slaky* (Polyň); slíct podlíkačky (Svojn.); *šlaky* na vorách; *slačec* i šlatec (Varvaž.);

ze skupiny *zvl*, na př.: *zlášt* vo posvícení (Boubín, Horažď.; Kraselov, Svojn.; Otěvik); jindy častější *vzlášt*;

ze skupiny *vd*, na př.: *dova, dovec* (Svojn.); *zádavek* (dto);

ze skupiny *vz*, na př.: *neskřisi* (Postř.); *zdychá* sobě (N. Kdyň): *zduch* (Kraselov); *zácný* pán, *zácná* pani (Řenče); *zácně* milej host, obilí *schází* (Svojn.); tatík mu to *zдал* všecinko (Varvaž.); *zhůru* (V. Bor); *nezhlednej, zbudit, zdychat, zkrátat, neskrššený* mnoství (dto.); *nezžalo* se, *zrůst, zdychat* (Strážov); — *nejzácnější* (Nežetice); — to se-mněla *steka* (Horažď.); *zadu* bez předl. *v* (Strážov);

ze skupiny *vs*, na př.: v *zá-sí* m. *zá-vsí* (Žihobec); *stoupit, stát* (aufstehen), *skřiknout* (vz-křiknout; Strážov); častně sme musili stát (Strážov); přistat si, *skutku* je to tak (Svojnice);

ze skupiny *sv*, na př.: *sjetská* marnost (N. Kdyň); *sjejt* (m. svět) se se mnou točí (Hoštice);

ze skupiny *vš*, na př.: *šdycky* (Elhovice);

ze skupiny *vš*, na př.: *šickni, šechněmu* (Postřek.); *šecky* sou shnilý (Brť); ten by umořil *šecko* (dto.); *šecko* tě slibuju (Pocin.); tu (= to) je *šecko* pravda (Podzámčí); — *šecko, šak* (Strážov); dal mu *šecko* (H. H. Rad.); dověděl se *šechno* (Soběkury); *šudeš* květe (Elhovice); na *šecky* (Boubín); *šecko* platí; *šady* je zem Páně; *šude* má potomky (V. Bor); *šuda* bývalo lepčí kamaráctvo; dybych jí byl *šecky* myšlínky vyložil; u starýho člověka máte *šechnu* divnotu (Kraselov); *šecko* zes paměti (Strunkovice); — *šecky* drva im odnesli (Nežetice); — *ševědoucí, šichní, šimat si, šivák, šudy, šeckno, šední, šelijakej* (Svojnice); *šak* (Sv. Jan);

ze skupiny *všt*, na př.: *naštivil* mně prvejc lezdys (Přeštice); *naštivit* mlnáře (Kraselov, Svojnice);

ze skupiny *vč*, na př.: *čala* i *včala* (Domžl.); *čeras* byla v černym soudku (Boubín); *čera* sem platil kontrbučí (Kraselov); *čerejší* den (Svojn.); *čera* byl velikej mráz (Strážov);

ze skupiny *vl*, na př.: *Ladměřice* = Vladiměřice (H. H. Rad.);

ze skupiny *vr*, na př.: přišel *Varouš* m. Vavrouš (Polyň);

*) Proti středoč. *voj*.

ze skupiny *vř*, na př.: jaro se *vodeřelo* (Otročín u Stříbra);
 ze skupiny *žv*, na př.: řebřiny leží v *houžích* (m. houžvích) na lišních (Ondřov., Hvízdal.);
 v příponě *-ovství*, na př.: *králoství* (Lhota Kd.); před králoství *tve* (Kraselov); *bláznoství*, *šelmoství* (Svojn.);
 ve skupině *chv*, na př.: *chůj* m. chvoj (Kraselov); *chůje* (Todeň);
 ve skupině *škv*, na př.: *škrně* (Svojn.);
 v *násloví*, na př.: *jetev* m. větev vysl. vjetev (Křeštov.); *jertel* (věrtel), *ječnej žid* (Svojn.); sedl na *jetvičku* (Žihobec); ulom táletu (tam-hle-tu) *jetávku* (Jinín); *jetávka* (Strakon.);
 v *středosloví*, na př.: *rukaice* (Zubč.); na *Frantoicích* (Varvaž.); obyčejně se tu však *i* mění v *j*, na př.: *lajčník* (Černice); *Frantoj*, *Kuboj*; *Milíkojce*, *Plastojce* (Brloh); *jalojce*, *rukajce* (Sv. Jan); *střejce*, *lajce*, *neštojce* (Postřekov). O této zajímavé změně pro množství proměn a bohatost látky pojednám zvláště);
 v *zásloví*, na př.: *pozdra-vás Pámbu* (Svojnice).

13. v jest *přisuto*.

Toto přisouvání jest velmi rozšířeno a od starých dob již v platnosti; ovšem nynější spisovný jazyk ho nepřipouští. Skoro bez výjimky přichází před *o* v násloví, vyjma subst. *otec*,*) které posud nikde neslyšel jsem vysloviti *votec*, v středoečeském nářečí, za to však v Hudlicích slychal jsem hojně z toho odchylky, na př.: říkal *o* Annu; *otýpku otavy*; *o* bláho *obce* nic se nestará; *on* opověděl a j.

V jižních Čechách rovněž hojně zejména na Domažlicku je z toho odchylek. Na *Doudlebsku* velmi zřídka slyšel jsem *vo-* m. *o*, na př.: *vočno* (Todeň); *vostrouhá* se a *vobložit* (Jedovary); *voboce* = ovoce (Zubčice); jindy vždy čisté *o*, čímž dostává se i jinak pěkné řeči zvláštní libozvučnosti uchu knižně vzdělaného člověka. Na př.: *on* tám byl, *ona* nejde (Otěvík); *odrazíme* zámky, *odnesli* (Nežetice); *obleč* mu je (Břeží); *oje*, *ovce*, *osel* (Komáříce); *ono* mu to převazilo, *ovce*, *oves*, *opatrněj*, *obracet* (Doudl.). V odsouvá se i tam, kde je náležité, na př.: *osk* (Komáříce). Srvn. odst. 12.

Poněvadž nelze v dialektologii žádného zjevu generalisovati, uvedu ze všech míst doklady, pokud jsou mi po ruce, ačkoli jich počet tím vzroste, ano některý bude se i opakovati. Postup zachován od západu na jihovýchod.

Na Stříbrsku: *vornaty* (Sulislav); jaro se *vodeřelo* (Otročín); dybych *vode* všeho měl (mjel; Vranov); — na Domažlicku: budeš mítí *vodzandáno* (Mrákov); slzy padají z *vočí* (Postřek.); *vokrád* ji kus plátna (dto); *vokolo* ječmena (Lhota); *voves*, *vopálka*, *vobec*, *vohnút* (H. H. Rad.); — na Klatovsku: *vočkyd* je? (Žihobec); *vokřín*, *vosevadlo* (Rábí); *vo* kousek *vod voběda*; *voměkčit*, *von*, *vobec*, *vohlech*, *vornice*, *vohnišť* (Strážov); muž se jí *vověsil* (dto.); točí se jako na *vobrdlíku*; *von* mně upšíl (uhodil); *vokov*, *vovce*, *vovoce*, *voboulany* (zkrotlý); *vodpusky*, *voko*, *voheň*, *vobec*, *vodbička* (závorka), *vohlávka*, *vohon* (Přeštice); — na Strakonicku: ten *vobraz* je hezkejší (Zářečtí); já to pánovi

*) Také od něho odvozená a některá cizí: *ofěra*, *orodovat* atd. nemívají v.

vomelduju; děti potřebují nový *vobutí*; *vostatek*; svolal *vobec*, pase na *vobci*: až co *vobdrží* (Horažď.); *vokřapky* (odhaz z hrachu), *vobliz se*, *vobležlej*, *vobrubuj* to pěkně (dto.); *vozupravdu* m. opravdu (Hoslovice); adjunk *vod* soudu (Jinín); *vopoledná* přídu; za *vopolodne* (= v poledne) příd domu; *voj* patnácti rokuch; *voj* tý doby (Kraselov); *vodeviti*, *vod-vošmi* (Strukovice); po *vosum-desáti* tisících (Kucin.); nad *vočima vobuči* (Horažď.); *wokno*, *vona*, *vopálka*, *vobyčej* (RHODS); vítám vás *vod* slova božího (Křeštov., Kluky, Břeží, Jehnědlo, Dobešice); *wokno*, *vocet*, *vosum* (Dobev); *vochrnělej* (Řenče); *vorbička* = zá-vorka (Jíno); *volše*, *vohled*, *wokno*, *vobec*, *vobora* (Řepice) a naproti tomu: z *ovčince* (dto.); — na Netolicku: *vocásek*, *vůsmá*, *vosnách*, *vovesničky*, *vobuči*, *voškvarky*, *vobuje* m. oboje; na *vodraž* sít *vobití*, *votad*, *votušená* chvíle, *vodboukat*; *vodměšuje se vod* *vostatních*; *vozebcnj* m. ozáblý, *voslizlej* sejra; *vopásání* (pastviště); *vomejlenej* m. omylný (Svojnice).

v přísuto:

v *násloví* před souhláskou: ty to spravili *vdaleko* (Sulislav); až bude *vdobry** myslí (Postřekov); do nového *Vjorku* (Kolinec); je tam *vlidno* (hodně lidí, lidnato); *Vrábín* m. Rábín (Svojn.); *vrub* = roub (Partot.); co se to *vstalo*; je teď moc *nevhodnej* = rozpustilec (Štěkeň, Varvaž.).

Sem bylo by možno připojiti i nadbytné užívání předložky *v*, na př.: *vdole* i nahore (Postřekov); třetího dne *v-matce***) v klíně zemřela (Branšov); *vdole* mněla šnurčičku (Kouto); hoši sou *vdole* (Písek, Křeštov., Horažď., V. Bor, Přeštice, Strážov); *v-loni* (Strážov, Písek, Křeštov.); *vdole* (Trh. Sviny, Sv. Jan, Velešín); *vchodě*, *vleže*, *vkleče*, *vstojě*, kde lid sveden jsa neznalostí přechodníku spletl vazbu subst. »chod — v chodě« se slovesem v přechodníku ve rčení: *vleže* etc.;

v *náslovné skupině kv*, na př.: *kvapky*, voda *kvapá* (Postřekov); tvaroh *vykvape* (Elhovice);

v *náslovné skupině zv*, na př.: von tady *zvostávat* nebude; *zvostatek* na tom nezáleží (Sušice); *zvostal* (Strážov); *zvostat* (Horažď.); hde nejčko *zvostáváte?* Vencl včera *zvostal* zadu (Kraselov); *zvústatky* i *zvostatky*; *zvústane* doma; Ján *zvostal* na poli (Řepice); *zvostat* (V. Bor);

v *náslovné skupině vsť*, na př.: *nevstalo* se tě nic? *nevstane* se představeným (Řepice);

v středoslovné skupině tv, na př.: *vrátvička*; vem sebou *vrátvičku* (Svojn.).

§ 13. vž

odsouvá se, na př: *dit* mi (mě) nenechaj sedít; *dýt* to můžeš vycárat; *det* ne (Postřekov); je *dycky* hezká (N. Kdyň, H. H. Rad.); — *dýt* von je blázen (Žihobec); *dycky* (Strážov); zdet je *dycky* dost lidí; *dicky* to nebejvá pravda (Horažď.); *dýt* už máš rozum; *dycky* sem to řikal (Řepice); skovaná věc se *dycky* časem šikne (Varvaž.); — *dýt* je recht (Doudl.), *dycko* (Todeň).

*) Může býti i loc.: v dobré myslí m. gen.

***) m. v klíně matky; srovn. na lžici *vodě* m. vody.

§ 14. f.

1. *f* vyskytuje se celkem málo kromě slov, v nichž *v* neb *h* mění se v tuto hlásku; srvn. § 13. odst. 5. a § 18. odst. 8.

2. *f* mění se v *p*, na př.: *luciper* (Svojn., Doudl. a j.).

3. *f* mění se v *ch*, na př.: u *Hochbaurů* m. Hofbaurů (Ondřov.); velká *kruchta*, něm. Gruft (Doudl. a j.).

Souhlásky g, k, h, ch.

§ 15. g.

1. V češtině nalézáme tuto hlásku jen, a) vzniká-li s podobou z *k*, nebo b) v slovech cizích, kde odpovídá buď původnímu *g* nebo *k*. Všude jinde změnila se v *h*, řidčeji v *k*.

Na př.: šlajf drží železný *trogl*, něm. Träger (V. Bor); *ligr*, *zalígrovat*, něm. Riegel; *krógniček*, něm. Kragen (Písek); *cigára* (Zubčice); *rygát* = šukat fazole (Sv. Jan); *švagr* (Strážov a j.). Srovn. § 16.

2. *g* mění se v *k*:

v *násloví*, na př.: *kytara* šp. guitarra (Strážov); *kolomastryka* m. gummi-elasticum (Přeštice); to je *kusto* m. gusto (Jinín); — *kór* ináč něm. gar (Komář.); to sou *katata* něm. Gaten (Doudl.); *krunt*, *kiometr* = geometr (Zubčice); *krobskej* krobiján (Sv. Jan);

v *středosloví*, na př.: prase z *enklický* ráce něm. englisch (Horažď.); to je lichmajstr vod *drakounů*; já bych to ináč *slekýroval* = regieren (Štěkeň);

v *zásloví*, na př.: *šubrýk* = Schubriegel (Varvaž.).

3. *g* mění se v *j*:

v *středosloví*, na př.: u *majstratu*, *majstratu* m. magistratu (Trh. Sviny); *majstr* (Strak.) a j.

4. *g* mění se v *t*, na př.: *týpl*, něm. Giebel (Svojnice).

5. *g* mění se v *d*, na př.: *evandělik*, *evandělím* (Svojn., Jedovary) a j.

6. *g* mění se v *d*, na př.: *honogle* = Haarnadel (Zubčice).

7. *g* se *odsonvá*, na př.: *doulata* = gdoulata (Varvaž.).

§ 16. k.

1. *k* mění se před úzkými samohláskami v *c* neb *č*. Od toho odchyluje se komp.*) v jižních Čechách, na př.: *panskejší* m. panščejší (Brnířov); ona je *hezkejší* jak karafját; ta nejhezkejší (Mrákov, Strážov); *ouzkejší* (Roupov) a j.

2. *k* mění se v *g*:

ve skupině *gd*, na př.: *gde*, *gdo*, *gda* (Přeštice, Písek, Křeštov.); *gdekoli*, *negdy*, *negde* i nehde (Řepice); *gdy* častěji hdy (RHODS); — v Doudl.: *gdy*, *gde* (Komář., Todeň, Doudl.), srovn. 3.;

*) Bude na svém místě zvláště vyloženo.

ve skupině *gr*, na př.: *grejcar* (Strážov, Řepice); užijem *legraci* (Košinec); najšel (našel) tady za *legritu* (Horažď.); to je malej *legrita* (dto); *cegretář* m. sekretář (Svojnice); — na Doudlebsku: *grejcar* (Komář., Todeň, Doudleby); *cugr* (Todeň); přišlo na *legrytování* = odvod (Trh. Sviny); *cugrofka* (Velešín); palice *cugru* (Zubčice); *fijagr* = drožkář; *cigr* = mošna; *cugr* je z *cugrofky* (Sv. Jan);

ve skupině *g'* m. *kl*, na př.: *cinglísek* i *cinglousek* = zvonek (Pocinov.); *žingle* (Svojn.); *hcglovat* (Komářice); *piglička*, *hcglička* (Zubčice); *špingle* (Sv. Jan);

ve skupině *ng* m. *nk*, na př.: *ingoust* (Strážov a j.).

3. *k* mění se v *h*:

ve skupině *hd* m. *kd* (srovn. *gd*), na př.: *hdy* se zpovídám, *hde* složím kostě (Mlyneček); *hde* byla svarba; *hdyž* první hlad zahnal; *hdyby* tatíček veděli; *vonehdy*, *nehdy*; *hdykoli* hospodyň pekla (Strážov); povedu jalojci do *Hdýně* (Spůle); v zadku je *hder* (Dub. Lhota); *hda* pak, *nihdá* (V. Bor); nemám *hda*, *hder* upevňuje svérák k rozvoře (Horažď.); až *nehda* jinda (Jinín); *nehde* to najdeš; *nehdy* puďu s tebou (Řepice, Partot.); *hdyby*; *hdy*, řídicí gdy (RHODS); *vonhdá* sem tam byl, sotva se votočím, už *hde* nic tu nic; von si taky *nehda* rád zakládruje (Štěkeň); *hda* sem tě posledně viděl? *hde* pak žena nemá *hda*; *vonehda* (Písek); *málohda*, *málohda*, *nihdá* (Svojnice); — na Doudlebsku: *hde*, *hda*, *málohda* (Doudl.); nemám *hdy*, *hda*; *nihdá* (Komář.); devět roku byl *nehde* (= asi) starej (Trh. Sviny); *nehdo* (Velešín, Nežetice); *nehdy* je hodnej; jen dyby nám *nehdo* šafoval obuv, *hda* je máj (Otěvík); táta šel *nehde* (= asi) na jertel = jetel (Todeň, Sv. Jan).

Zajímavým případem je změna *k* v *h* v předložce před *t*, na př.: to by se dostala (bouřka) *h* Todni (Nežetice). Obvyklé ve vých. Čechách.

4. *k* mění se v *ch*:

ve skupině *chl* m. *kl*, na př.: *rochle* (Přeštice); zlostí by se *stuchla* m. vztekla (Horažď.); na *rochličkách* (Radkov.);

ve skupině *cht* m. *kt*, na př.: zimou *jechtala* zubama (Přeštice); *dochtor*, *delechtor* (H. H. Raděj., Strážov, RHODS, Štěkeň); *kontracht*, *trachta* (Svojn.); — pan *dochtor* (Doudl.); *kundychtor* (Zubčice); *rechtor* (Brloh); *kontracht* (Sv. Jan);

ve skupině *chw* m. *kv*, na př.: *zchvapna* m. kvapně vypil láhev (Švihov); má na-*chvap*, *chvapem* příběh (Kolinec); vypil *schapna* dvě sklenice piva (Štěkeň);

ve skupině *sch* m. *sk*, na př.: *schořice* m. skořice (Sv. Jan);

před samohláskou, na př.: *vychýř* m. vykýř (Vefechov, Hradešice); co se zasejc *stucháš* (Horažď.); *těchavý* psotník = nepokojný, trhavý (Jedovary); *panchart* (Svojn.); *zašmejchat* (slov. žmíkat; Svojn.);

v *záslovi*, na př.: to je *cajch* = neřád (H. H. Raděj.).

5. *k* mění se v *t*, na př.: *třpít* m. křpít (Svojn.); kvotvice m. krokvice (Komářice); *tratar* = trakař (Partot.); to dítě má *škrtavky* = škrkavky (Štěkeň); ekzetuce, ekzetuční spis (Sv. Jan).

6. *k* mění se v *d*, na př.: *kudaň*; sedí v kudani = kukaň (D. Kral.).

7. ve slově *scvak*: já by som tě *scvak* m. skvak (Komář.).

8. *k* jest *odsuto*:

ze skupiny *kd* (*kt*), na př.: *de* máme grunt; ečko *dyž* sem přešli (Otročin); *dysme* se loučili; *dyž* sem mu řek (Žihobec, Zbinice); *lezdoso* (Kolinec); *do* mně mé srdce potěší (Kolinec); *dy* to pustili (Sušice); *dy* jen se vypala (D. Poříčí); *do* pa je to tady (Mezhol.); *dybych něda* umřel (Elhovice); — *dešto* každé ptáček má (Boubín); *dož* by vás nemiloval (V. Bor); *dy* mně nic netěší (Hoslov., Partot.); *dyž* si určicenej, nepí (Kraselov); *terej* hojí za hodinu (Hoštice); (píše) jako *dyby* tiskne (Zborov.); *de, do, dy, dyby*; viděl sem tě až *dy* uj-ci vodcházal (Svojn., Varvaž); *dy* pudeš domu (Řepice, Písek, RHODS); — jen *dyž* vidím (Doudl.); *dyby* (Komář., Todeň); jen *dyby* poslechl; *dyž* je to vařený (Otěvík);

ze skupiny *kb*, na př.: *belec* (strych), něm. Kübel (Postřekov); *belik* (Svojn.); *Belnice* m. Kbelnice (Řepice);

ze skupiny *kv*, na př.: u *Vizdů* m. Kvizdů (Šepadly);

před *náslovným k*, na př.: *Křeštoucum* je cesta šlapána m. k Kř... = ku Kř... (Křeštov.);

v zásloví, na př.: *do pa* (m. pak) je to tady (Mezhol.); *co pa* je nyčko lepčí jako les (Brť); *de pa* si kupil ten klobuk (H. H. Rad); *tera-pa* (m. kterak pak) mu může vrtět (Hoštice, Partot.); *kera-pak* to udělat mám (Červ. Poříčí, Zbinice, Polyň); — proč *pa* to nevodmněřili (Vranov); *ja-pa* to udělali (Postřek.); *ka-pa* to de (Bytov); *ta* (tak) jenom abych běhal (Loučim); *kampa* šla Fankà (Sušice); kde *pa* chodíš; *co pa* budeš říkat (Kolinec); *co pa* udělal tentoc (Spěle); *kerapa* zapomenete (Č. Poříčí); proč *pa?* hda *pa?* *kera-pak* tam puru (Kraselov); *eletrika* (Sv. Jan);

ve slově *netřesk*, na př.: *netřes* (N. Kdyň, Horažd.).

9. *k* jest *přisuto*:

v násloví, na př.: *klochtat* m. lochtat (Chod., Svojn.); *kšandy, kšilt* (Svojn., Horažd.); *křtít* = *kštít* = štít u stavení (Sv. Jan).

Ve slově *křims*, *křimsa* (Kraselov, Žihobec) naproti spisovnému řimsa; avšak srovn. *ksims* (Kolinec), jež jest po česku vyslovené něm. Gesims, z něhož i *křims* proměnou *s* v *ř* povstalo. Rovněž ve slově *kchor* není *k* přisuto k lat *chorus*, nýbrž je to z něm. výslovnosti přejato;

v zásloví, na př.: *tedyk* poř (Stropanice).

§ 17. **h.**

1. *h* povstalo z pův. *g*, které v českých nářečích záp. zřídka slyšeti, na př.: *vozgr* či *vongr* (praž.) m. vozher.

2. *h* mění se v *ch* buď v zásloví nebo v sousedství temných souhlásek, na př.: *sněch* (Přeš.); *pluch, stoch* za vsí *schořel, schodil* seno s půdy (Řepice); *schovívavej, schýbnout* (Strážov); *řechtát, lechkej* (dto., RHODS); *moch, zwich* (Žihobec); *schoj* to, *schodil* ho (Svojn.); to byla *chuckňavá* (smutná) veselka (Štěkeň);

ve skupině *chl, chr, chř, chň* m. *hl, hr, hř, hň*, na-př.: *schromáždění, schoda* (H. H. Rad.); *dy sež* (když je) *zemně moc sprachli* m. sprahlá (Žihobec);

chramnout m. hrábnout, *chuchňat* m. huhňat, *chuchňavej* m. huhňavej (Svojn.); *chřbet* (Strážov);

porůznu, na př.: *chmat* m. hmat (Strážov); *liča* m. líha (Svojn.).

3. *h* mění se v *k*, na př.: *švikat* m. švihat (Svojn, Doudl.); sem-*kle* (m. sem-hle) to dej (Řepice).

4. *h* mění se v *ň*, na př.: *ňuhňat* (Partot.).

5. *h* mění se v *d*, na př.: *vozdr* m. ozher, uvozdfencej (Svojn.); *čamrda* m. čamrha (Řepice).

6. *h* mění se v *b*, na př.: u *Houborskejch*, majitel píše se *Ouhora* (Spůle).

7. *h* mění se v *p*, na př.: to je *štíplá* holka (Lukavice), snad vlivem rčení: »*štíplá*, že by ji pře*štípl*«, *oupor* = trávník = ouhor (Todeň, Zubčice, Brloh, Sv. Jan); *krumpulec* = Krummholz, *krompáč* = Krummhacke (Velešín).

8. *h* mění se v *f*, na př.: *lefkej* m. lehký (Klenčí, Svojn.); *vlfká* louka m. vlhká (dto., Žihobec).

9. *h* mění se u *v*, na př.: *krvavý* voči m. krhavé. (Svojn.).

10. *h* mění se v *j*, na př.: kůň *řejtá* = řehtá (Štěkeň, Svojn.).

11. *h* jest *odsuto*:

ze skupiny *hr*, na př.: na Domažlicku: *rouda* másla; na starý *rabice* (hrabice) *rana* (hrana) jí zvonili; zvoní *rana* (N. Kdyň); *ranatý* knoflíky (Brnířov); — na Klatovsku: *ruška*, *rabě* (hrábě), *rozínky*; šel si lehnout pod *rušku* (Strážov); *rožeň* vína (Přešt.); — na Strakonicku: dala mi *rušek* (Hoštice); — na Nechanicku: *rozínky*, *rozniček* vína, *rochat* (Svojn); — na Doudlebsku: *rožně* vína, *rozínky* (Komářice);

ze skupiny *hr*, na př.: na Domažlicku: *pořeb* m. pohřeb (Sulislav); *řešit*, *řešil* = klíti (Postřekov); nosim na *řibetu* (dto, Kouto); *řbitov* i břitov, *řeben*, *řebíček*, *řibátko* = pokrm z mléka březí krávy (N. Kdyň, H. H. Rad., D. Král.); v *řibti*, *řibeti*, kniha na *řbitu* koží vázaná; dyž se mu koně *vořebí* (Lhota); *řichem* je to (Brnířov); — na Klatovsku: *řidel*; *řeby* na *řišti* m. hřišti = Spielplatz (Polyň); *řbitov* (Sušice); *řeben*, *řebík*, *řebec*, *řibě*, *řmí*, *řibet* i *řbet* (Strážov); *řeb* a v něm srdeň (Dub. Lhota); *řbet*, *řmot*, *řablo*, *řmí*, *řich* (Přešt.); tám sou *řibata* (Ondřov.); — na Strakonicku: *řmění* (Babiny); *řimání* (Svatopole); *řich* (Víteň); na *řibetě* (Boubín); *řebík*, *řmot*, *řibky*, *řablo*; dyť by se voj toho *řibet* polámal; přej domem nestuj, dyž *řimá*; celej *řičnej*, *uřicenej* (od hřátí; srovn. *ječnej* od jíti) (Kraselov); bej *řichu* (Hoštice); *řeb* (Strak.); *řebík* se vohnul; *řeben*, bolí tě *řibet*? nevhýbej *řbet* (Řepice); *řebice*, *řibě*, *řibet*, *řmí*, *řebík* (RHODS); *řad* = hřad, *řejvoda* (nadávka), *řablo* sesadil a pometlo nasadil*) (Varvaž.); — na Netolicku; *vořit*, ale: vohřejvat; *řebit* se (řehnit, smát), *řmot*, *řmátat*, *řimat*, *řimbál*, *řimbuch*, *řiba*, *řib*, *řeben*, *řbílek*, *řbet*, *řabla* m. hřablo, *pořbít* (Svojn.); *řad* m. hřada (bidlo; dto.); — na Doudlebsku: *řebík*, *řeben* (Doudl., Sv. Jan, Komář.); ono se to *vyřimá* (Otěvík); *řibě* dovádí, též: *řebě* (Todeň); *řmot*, *řimání* (Komář.); *žbelec* = hřbelce (Velešín);

ve skupině *hl*, na př.: tys nebyl tak *lučej* m. hluchej (ale: *hlína*); *lučej* děrek (Strážov); *lejte* na to = hleďte (Černice); *takle* (Žihobec); ať s tebou

*) Pěšky jako za vozem.

túle (m tu-hle) nemejknu (Kraselov); *luchá* kopřiva; *loh*, *lohyně* (N. Kdyň, Varvaž.); *luhovec* i *louhovec* = hloh (Křeštov.); byla *mła* m. mhla (Kolinec); denice byla ve *mle* (Kraselov); *lele*, lelejte (Svojn.); *podlavník* = poduška (Velesín);

tá-le, *táleta* to nyní (Postřek); *nečkole*, *nečkoleš* (Kolinec); *tále*, *túle* (Krasel.); *semle*, *túle*, *tále*, *tálenonc* (Horažď.); *támle* stojí (Strak.); ulom *táletu* jetávku (Jinín); *takle* (Horažď., Strážov); *semle*, *tále* (tam-hle) de (Horažď., Střelhošť., Řepice); *túle* sem byl v Milívku; *taklec* je dost pěkněj (Písek); *támle* (Svojn.); — *támle*, *takle* (Komář.);

ze skupiny *hn*, na př.: *poženej* Pámbu m. požehnej (Brnířov); *nětanky* m. hnětynky (N. Kdyň);

ze skupiny *hm*, na př.: *mouřit* voči (Svojn.); *rozněvat* (Postřek., Svojn.); na *sadrmon* = uzel (N. Kdyň);

ze skupiny *hd*, na př.: rozvora je upevněna na *der* m. hder (Ondřov., Hvizdal.); *da*, *dapak* vedle *hda*, *hdapak* (Chod., Svojn.); *derec* s hubičkou (Vefechov, Varvaž.); *sbūdarma* (Svojn.); *tedy* m. tehdy *tám* nebyl (Stráž.);

ze skupiny *hv*, na př.: *vězdíčk* málo (Mrákov); *vězdíčky* na nebi (N. Kdyň); *věsda*, *vízdat* (Strážov, Sv. Jan); na *Vízdalce* m. Hvizdalce (Ondřov.); *věsda* (Horažď., Kraselov, Křeštov., Přest.); *korouvička* m. korouhvička, *lávička* m. láhvička (srovn. stč. lavicě; Svojn.); srovn. *koroubička* m. korouhvička (Kraselov);

porůznu, na př.: *mělzo* m. měls ho (Krasel.); *paznota* (od neht; Vřeštov.); *paznot* (Zubčice);

v násloví před samohláskou, na př.: má Aničko *ubičko* m. hubičko (Mrákov); *arfu* v rukou drží (David na měsíci); hráli na *arfíčku* (N. Kdyň); *arfenik*, *arfa*, *armonika* (Strážov); *oučmochr*, něm. Hand-schuh-macher (Polyň);

v středosloví mezi dvěma samohláskama, na př.: *laev* m. láhev, *korouev* m. korouhev, *Bouslav* m. Bohuslav (Strážov);

v zúsloví, na př.: *Pámbu* m. bůh (Brnířov a j. v.); tento případ je obecný; někdy nejen *h*, nýbrž celé *hl* se odsouvá, na př.: *takc* (tak-hle) dobejvat parezí, to umim (Krasel.).

12. *h* jest *přisuto* :

v násloví, počíná-li slovo samohláskou. Zvláštnost tato jest dle dosavadních mých zkušeností nejlépe zachována v jihozápadních nářečích a proto věnoval jsem jí velikou pozornost, abych co možná sebral všecek sklad jazyka sem spadající. Mně nikdy nepostačuje zjev a priori generalisovati, nýbrž spíše statisticky jeho rozšířenost stanoviti. Tím budiž vysvětleno množství příkladů na mnoze stejných, ale z rozličných míst sebraných. Ve všech od Strakonice k Volyni jsem tohoto zjevu nepostihl.

Před *a*, na př.: *Hadam* pekař von je nepřím (nepřijal); do *harcstu*; *halměř* i *halmara*, dveřička do *halmárky*, *haž* do večera (Postřek.); o ty *Hano* (Anno) vem (= vezmi) mně ven (Lhota); *halměř* i alměř; v *hapatyce* (N. Kdyň); *halmara* (Lhota); do *Hameriky* (Brnířov); *Hana*, *Hanča*, *harest*, *halmara* (H. H. Raděj.); — u *Hantonů* (Spůle); *halmárka* (Dub. Lhota); *haž* mně budeš mít (Svatopole); jako v nákem *harestu* (Zbinice); *harvent* (Zaho-

řany); do *halmarky* (Kuciny); *Handres* (Roupov); *hatlasový* šaty z Holomouce (Přeštice); byl tam *Hantoš* (Soběkury); běžel za ním v *hapatách* t. j. v patách (D. Lukavice); *Hanka* (Jíno); *halmara*, *harest*; *halmužnu* nezaslouží; při dobrým *hapetytu*, *habatyšc*, *Hadam* (Strážov); v *halmaře* je klobuk (Ondřov., Hvízdalka); *harest*, *harcestant*, *hapatykář* (Svojn.); *Hanka*, poženeme na houvar (Kotouň); *halmara* i *armara* (Horažď.); převezu *Hančičku* (D. Poříč); *hapatyka* (Křeštov.); srovn *harest* — *almara* — *uzda* (Kraselov); *hapatyka*; von de nekam do *Hastrdámů* (Štěkeň); *hat* (Řepice); — no *hano* ten (Březí; Doudl.); *harest*, je v *hapatyce* (dto.; Komářice, Římov); *háno* ju! (Todeň); sednoul som na lávici-*hano**) (Třebče); *hano*, *hapatyka* (Velešín, Zubčice, Černice); *hambita* = ambity (Sv. Jan);

před *e*, na př.: *hevangelium* byl českéj a emeckéj (Otročin); říkali jí *Hevička* (Elhovice); *Heva* (Jíno, Strážov); *Heva*, *heretple* (H. H. Rad.);

před *o* vyskytuje se řídčeji, protože kromě Doudlebska jest tu obvyklejší hiatické *v*; na př. *hatlasový* šaty z *Holomouce* (Přeštice); *hobrázky* i *vobrázky* (N. Postřekov); copaks *hodělal* Honzíčku? (Kolinec); *hobrtlík* (zřídka); na *hoprdač* nýst dítě t. j. na zádech, *hovád* (Svojnice); pad mi rok a *hodělal* (vydělal) sem jedenást set (Brť.).

Často se tu *o* rozšiřuje v *ou* a pak přijímá *h*, na př.: *houvad* m. ovád (N. Kdyň); u *Houborskejch* (Spůle). Cf. Žena mně ho*mrěla**) (Mlyneček).

Před *ou*, na př.: *hourezky* (uříznuté boty; Postřek.); *houzská* lavice (Mrákov); v *houterej* vo masopustě (Kouto); jak to bulo do Rochce do *houvoze*; zaříkávat *houbytě* (Lhota); *houvar* i *ouvar* (suchá louka); *houhel* i *ouhel* (úlehle; N. Kdyň); dnes bude *houffjera* (H. H. Rad.); — *houvin*, u *houvaru* (Dub. Lhota); proti *houbytím* (Janov.); *houžitek* (Smržovice); vo devět *houlů* přišel; *houly*, *houlách* (Růvná); na *houvratí* (Strážov); v *houterý* (Roupov); *houvod* (Zahorany); *houbytě* (Řeňce); *houvarec* (Mečín); *houbytě*, *houpor*,***) *houhrabky*, *houvar* (malá lučina), *houvin* (Partot.); *houhelky* (role) na *houvarech* (Žbonín; RHODS); *houl*, ale: *uzda* (dto); *houbory* = zakrslé švestky (Horažď.);

před *u*, na př.: *hučitel* *humřel*; ty druhý *nehumí*, von *huměl* (-mjel; Otročin); já sem jich *huměl* (Vranov); do *huší* (Postřek.); *nehudělám*; bylo to *hušito* (Mrákov); *huřklína* (uhranutí); *huměla* zpívat; ta jich *humí*; pod *hudicí* (jméno pole; Pociňovice); *hučenej* *nehurazí* žádnýho; mušeli spát v tej *hudírně* (Lhota); *huvařit* se železák vosva; *huvíz* sem; *hukrád* (ukradl), *hutrácet*, do rána *hu* mně byl; *humřil* (N. Kdyň); von se mně *hutopil* *hu* rymnika (Brniřov); poledne *huš* se blíží; sedí *hu* nás jako *hu* vás; *hučit* se nechce; *husda*; sem *huš* umytej; *humřil* (H. H. Rad.); *hu* zeli (Nemčice); *hutekli* sme (Mezholez); *hu* sedláka; *hu* mně jich bylo moc (Růvna); *husenej*, *hupřimně*, umřu i *humřu*; musíš eště dálejc *hu* mně zvostat; *huslyšel* muziku; do smrti vám *nehuteču* (Strážov); vohlav s *hudidlem* (Ondř., Hvízdal.); lidé říkají, že

*) U významu *tak* klade se na konec věty.

***) Zní mezi *o* a *u* asi *ou*.

****) Bachor na švestkách.

huměl víc než hrách *huvařit*; *hu* nás se ukázal*) pukl (t. j. dudy) a nic ne-
hudělal; *hutřit* se; zatím -- podtim se toho šickni *hujímaji* (Smržovice); *hude-
 dělal* ze škalky (Roupov); *huzel* (Horažď.); tatiček mi *humřili* (Polyň); von
 mně moh *humorit* (Soběkury); *huzený* a houvězí maso (Řeňce); *huzel*, *hucháč*,
hudidlo (Partot.); — k *huzenýmu* masu (Todeň); *Humlenice* m. Omlenice (Ko-
 máfice, Římov); *hudit huzeninu* (Velešín, Zubčice, Černice);

před *i, ý*, na př.: *hýva* = jíva (Partot.); no ty si pěkně *vyhýbovanej* =
 ůben (Štěkeň);

ve skupině *hl*, na př.: *hlomoz*, *hlomozit* (Strážov); *hlávka* přes vodu
 (Zubčice); todle pole leží *hladem* = ladem (Štěkeň);

ve skupině *hr*, na př.: *hrymník* štyryaštyrycet strychů (Postřekov); *hranec*
 položil na laici (Strážov); poznamenan je červenou *hrudkou* (Kraselov); *hrožcň*
 m. rožeň, *hrysce* (Strážov);

ve skupině *hř*, na př.: už je *hřidka* (Mutěnice); dali se na *hřesata*; *hře-
 mínky*, *hřemeslo* (Přeštice); postavili se do *hřady* (Elhovice): *hřesato*, *hřebřiny*,
hřidcl, *hřidky* (Partot.); von je dobrej *hřemesník* (Kolinec), *hřičice*, *hřesato*
 (Vřečehov); *hřebřiny* (Hradešín); *hřemen* (Horažď., Kolin.); je to *hřidký* jako
 kaše; *hřemeslo*, *hřemen* vedle: řebík, řemen (Kraselov); na *Hřišti* (Soběšice);
 má hustý vánoce a *hřidkej* plat; *hředčí* (comp.); hřebřiny (Varvaž.); ta polivka
 má bejt *hřičí*; pan baron jel někam až do *Hřima* (Štěkeň);

ve skupině *hn*, na př.: dyby tě *hna* marach nesli (Elhovice); seč ho
hniž (Růvna); sed na *hnižkou* mez (Strážov); eště *hniž* (Kolinec); *hnižkej*,
hnižká, *hnižko* (Zářečí); *hnižkej* strop (Řepice); jo dyž to *hneska* ináč nejni
 (Písek);

ve skupině *hd*, na př.: *hdobře* známej (Brť, Strážov); tu nejspíše vlivem
hda, *hdy*, *hdcpak* a j.;

ve skupině *hm*, na př.: *hmenčí* než von (Postřekov); *hmoždír* (Strážov);

ve skupině *hv*, na př.: to to bude *hvíct* (Sulislav);

v středoslouí po souhlásce, na př.: v těch *tra:hterhách* (Kolinec); *štěhně*
 m. štěně (Strážov); *mothejl* (Kraselov); *zmothat* m. smotat; *mothejl*; *šmathal*
 (Svojn.); okolo *Benhátek*, *roschor* m. rozvor = brázda (Strážov); tys bez toho
 jako *mothejl* = mdlý (Štěkeň); *mothejl* i *štěhně* v Doudl. (Sv. Jan, Zubčice);
 mezi dvěma samohláskama, na př.: *špavíhelka* = rákoska (Svojn.) a j.

§ 18. ch.

1. *ch* mění se někdy v *h*, na př.; na *Páhoř* m. Pucheř (Trh. Sviny).

2. *ch* mění se v *k*:

ve skupině *kř* m. *chř*, na př.: *skřipka* m. chřipka (Kolinec), v Plánici:
křivka; *zpukřelej* (Strážov); *křiby* m. chřiby (jm. pole; Nezdět., Ostruž.);
křadne (Přeštice); *křestí* (Řepice); *skřadlo* srce (Křeštov.); *křastnout* (udeřit)
křeštít, *křtán*, *pukřet* (Svojn., Partot.);

*) Nikde neslyšel jsem *hukázal* t. j. *h* v tomto slovese.

ve skupině *kr* m. *chř* neb *chr*, na př.: *kršťal* m. chřtán (Přeštice); bolí mně *škrtán* (Horažď.); *krchlat* m. chrchlat (Svojnice, Sv. Jan);

ve skupině *sk* m. *sch*, na př.: *skovat* (D. Kral., H. H. Rad.); kluci si hráli na *skovávačky*; *skovej* si šátek (Horažď., Řepice); *skoval* šeco (Strážov); *skovávat*, *skovávačka* (Svojn.); *skovej* jahly (Veřechov, RHODS); co chleba ne^j, *skovej* (Varvaž, Štěkeň); — aby se *skovala* vrána a *neskoval* vrabec = je zima (Otěvík, Doudl., Komář.);

ve skupině *kl*, *skl*, *kšt*, *šk*, na př.: *sklípenej* m. schlíplý (Svojn.); *sklostivej*, *sklostička* na Chod.: cholostivej (Svojn.); *sklostivej*, *lektivej* m. lechtivý (Komáříce); *škátka* papíru m. chartka; *lošťat* m. lechtat (Svojn.); *škrína** (Svojn.); *lektat* i *lekat* = lechtati (Velešín);

ve skupině *kc*, *ks*, na př.: *kci* bejt dýlejc tvůj přítel (Žihobec); to říkáte *heksens* (höchstens) vy (Dub. Lhota, Kolinec);

ve skupině *kt*, *kv*, na př.: my sme to *spaktovali*** (Jinín); *kvošťě* m. chvošťě (Komáříce); *kfošťě* (Zubčice, Velešín, Sv. Jan);

ve skupině *kn*, na př.: *opláknu* m. opláchnu (Strážov);

v násloví před samohláskou, na př.: *Kodovo* m. Chodov (Postřekov); *Kodera* m. Choděra (Komšín); *kolera* m. cholera (Svojnice); — *kocholka*, *kocholouš* (Sv. Jan);

v středosloví, na př.: není vo ní ani *potyky* m. potuchy (Svojn.); *pouko*, *poucho* = pouch (Partot.); ve *Venedychu* je neskříšeně holubůch (Štěkeň); — *cíkora* = cichorie (Velešín); *katekismus* (Zubčice).

3. *ch* mění se v *f*, na př.: ta je *nemlif* moje řeč (Štěkeň).

4. *ch* mění se v *c*, na př.: držaly či na *ryctářskej* = role (Radkov).

5. *ch* mění se v *š*, na př.: *šmatat* m. chmatat a toto m. hmatat (Svojn. a j.).

6. *ch* jest *odsuto*:

ve skupině *schv*, na př.: já to *svalně* neudělal (Horažď., Kraselov); *sválně*, *nasvál* (Svojn.);

ve slově: *nešt* m. nechžt (Svojn. a j.);

v násloví, na př.: *říběcí* m. chřípěcí (Svojn.);

v zásloví, na př.: z *vrbněj* (m. vrbných) proutků košiček (N. Kdyň); vosum *zlatý* (Řepice); devět *dobrej*-neštovic (Hoslovice); *vopolodná* (o polednách) přfdu (Kraselov); já *by* (m. bych) se chtěl s váma sadit vo nevím co; já *by* tě jí navrátila (Hoslovice). — V *bych* odsouvá se tím snáze *ch*, že aorist ten klesnuv na tvar příslovečný, pozbyl realního významu, takže povědomí o významu *ch* (v 1. os.) jest úplně zatlačeno (v. násl.).

7. *ch* jest *přisuto*:

v násloví, na př.: to de *chčerstva* m. čerstva (Soběslav);

v středosloví, na př.: *prachdědek*, *prachmálo* (H. H. Rad.); *črchman* (= čert) na mou kuši (Kolinec); aby tě vzal *črchmant* (Přešt., Štěkeň); *čechman* ví, co to bylo za ízdu (Kraselov); *brochtan* m. brotan (Svojn.); *cichtuje* se zimou (něm. zittern; Písek);

*) = *lupy*; je-li příbuzno s *chrna*, *chrouny* (štětínáč) a ne *škura*?

***) Srovn. *pacta*.

v *zásloví*, na př.: *třebachs* m. třebas (Pocinovice); i jo, proč *bych* (m. by) ne (Strážov); píchalo *bych* jich to (Babiny);

v předponě *prach* m. *pra*, na př.: *prachsánky* nyčkon sem to vyved (Strážov); *prachděrek*, *prachbába*, *prachvoňuk* (dto., Řepice); *prachmálo*, *prachmilionkej* kluku (RHODS); *prachnihdá* (V. Bor); *prachmálo* skoro *prachnic* (Horažď., Strak., Jinín); *prachmálo*, *prachlump* a j. (Kraselov); *prachdědek* (Trh. Sviny). — Toto *prach* vzniklo chybným sdružením a zaměnou předpony *pra-* se subst. *prach*.

V gen. plur. vlivem genitivu pronominálního, na př.: z *ramenouch*, *rukouch*, *nohouch* a ze všech *kloubů* (N. Kdyň); *nemám dvouch beranu* (Bor); u *Járuch*, *Kluduch* (Komšín); *holubuch* (Štěkeň); *devět růžich* (M. Bor); *dvouch*, *třech*, *štyrech* (Horažď.); *sloužim u koňuch* na štvrtej rok (dto.); u *pastejřuch*, u *králuch* (Komšín); *pár rokuch* na vojně (Kraselov) a j. v.

Další příklady u gen. substantiv.

Souhlásky z, s, c.

§ 19. z.

1. Ve staré češtině bylo vedle tvrdého *z* také měkké *ž*, na př. v imperat. *vož*, které v nynějších nářečích buď přešlo v *z* nebo v *ž*, na př.: *hrož* ale *neuraž*; *vož* seno (Svojn.); *nenamož* se, *pomož* mi (Doudl.); *žcměžluč* (Horažď.).

2. Skupina *zdj* má dáti pro nynější stav jazyka *žd*, ale bývá tu často *zd*, na př.: *podezděnej* chlívek a j. v.; v Pošumaví i tu našel jsem *žd*, na př.: *neježdí*, *ježdění* (Svojnice).

3. *z* rádo měkkí se v *ž* v sousedství měkkých souhlásek nebo analogicky, na př.: *delu* (dolů) sem je *snážejc* (Přeštice); *žížeň* (Kraselov); ve Svojnici *druží* se k těm i: *řežbář*, *kolomažník*; na Doudlebsku: *žížeň*, *prejš* m. *prejz* (něm. Preisziegel); *vežeň* (~vožen; Komářice); *neni tam strožok* (Doudl.); *ožběrek**) = ohryzek (Zubčice); *žběračka* (dto.).

4. *z* v předložce *z*, *ze* vyslovují na Doudlebsku, pokud jsem slyšel, skoro vesměs jako *s*, *se*, není-li to bezprostředně před jasnou (*z* *dálky*, *z* *hlíny* a p.), což dodává řeči tamního lidu zvláštní barvitosti, na př.: *knedlíky se* syrovejch brambor; *kaše se* samejch brambor; *s* jara je dobře (Otěvík); *s* jara bylo velký sucho (Nežetice) a j. v.

5. *z* mění se v *t*, na př.: (euf.) *tatra* m. *zatra*, *tatrápeně* (Svojn.); *simostrát* (Varvaž.).

6. *z* mění se v *h*, na př.: *polžit* m. *po-sžit*, *polžkne* (pozře) to jen drobet (Řepice).

7. *z* mění se v *j* před sykavkou (viz *s*), na př.: *bej* zubů (Řepice); *vezli vuj* sena; *vuj* se zvrhne (Písek); *celá* sem *bej* sebe (dto., Komářice); to je *bej* řeči (Zubčice).

*) = *o-sběr-ek*, odpadek; nebo snad: *o-žer-ek* a *ž* jen vsuto?

8. *s* se *vyponští*:

v předložce *vs*, na př.: *vstát* m. *vzstát* (Horažď. a j.); nebo celé *vs* se vypouští: honem *staň* a pod (Kolinec) a j. *vemu*, *vetete* atd. m. *vzjmu*, *vez-mu* (Křeštov., Písek, H. H. Raděj.);

v předponě *ros*, na př.: *rosedlina* m. *roz-sedlina*; *rosápal* ho (Křeštov., Písek); *rocoška* m. *roz-soška*, *rosívka*, *rostonat*, *rosvět* už (Svojnice); *roskřípá* péro (Řep.); *rosívka* = zástěra na rozsvívání (Velešín);

porůžnu, na př.: dali sme mu *pořit* m. *posřít* (Podzámčí); *rozivenej* m. *rozzivenej* (Svojn.); *řetelně* m. *zřetelně* (Kolinec, Svojn., Doudl.); *snaží* m. *snažší* (Svojn.).

9. *s* je *přisuto*:

ve skupině *vzd* m. *vd*, na př.: *myslím*, že je *vzdálí* m. v *dálí* = daleko (N. Kdyň); *aby se vzdávala* m. *vdávala* (Žichovice);

v předložce *zez* m. *ze*, na př.: vítr fouká *zez* hor (V. Bor); *von de zez* Plzně (Přešt.); *zez* dola, *zez* hora, *zez* dolova (Svojn., srovn. i v Praž.; Strážov); *zez* dřeva, *zač* běžel *zez* hory delů (Strážov);

v násloví, na př.: *vod zdrnu* byla *jetel* (Postřek.); *zvrať se se mnou* (Písek); *zmůstek* (místní jmě; Svojn.); *dyž* bylo *zkázání*, šli *domů* (Soběkury); *zupravdu* at' *chodi* (Soběsl.); — na Doudlebsku: *znitřnosti* z *rýb* (Otěvík); *sdlužila se šaty* (staré) do *divadla* (Rankov); *zdovolit* (Todeň); *zdrobek* (Komářice); *zdovalte*, to *bých* se *nezvracela* (nevrátila); to se *člověk nezdví* (Velešín);

v středosloví, na př.: kde *brozdíval* *koníčky* (Vranov); *sezravět* m. *sezravět* (Svojn.); *slabizna* (dto. a j.).

§ 20. *s*.

1. V stč. vedle *s* bylo *š*, které změnilo se buď v tvrdé *s* nebo *š*:

a) v imperativě, na př.: *noš* si to nebo *nenoš* (Horažď.); *bruš*, *duš*, *haš*, *truš* (Svojn., Doudl.); *pověš* to, *vohlaš* (Horažď.);

totéž v imperat. zakončeném na *st*, *sl*, na př.: *pušř* mně; *nemyšli* si (Svojn., Doudl.); *neupušř* to (Horažď.); *pušř* mi tam; *odpušř* nám naše *viny* (Písek);

b) v part. pass., na př.: *nešenej* analogie k *nošenej* (Strážov, Komářice); *zarošený* *okna* (Římov) a j.;

c) v slovese *mušeti*, na př.: *muším* *ít* etc. (Svojn.); *muší* to *nýst* (Přešt.); *mušel*, *muší* (Strážov, Písek, Komář., Sv. Jan);

ve skupině *st*, *sk*, na př.: *troštovat* se = *kasat* se (H. H. Rad.); *pušř* (v. v.); *poštní*, *koštněj* dle *maštněj*, *laštovka*, *houštnout* (Svojn.); *paštucha*, *koštněj* *dešky* (Řepice); *náměšřtí* (Písek); *masopušřtní*, na *náměšřtí* (Horažď.); *škybička* (i *skybička*) *chleba* (Přešt.); *klešřice* = *lusky* (Varvažov);

skupina *sč* mění se v *šř*, na př.; na *píšřitej* (jméno pole; Veřechov);

ve skupině *sp*, na př.: *rošperce* u *vozu* (Strželhořtice); *špořit*, *špořitelna* (Svojn.); *špršel*, *špršle* (Velešín);

ve skupině *sl*, na př.: *šlínec* m. *slinec* = *chrchel* (Svojn.); *nemyšli* (v. v.); *šlejsky* (Strážov); *šlupka* (dto.); *šlupřina* (Sv. Jan);

ve skupině *su*, na př.: češněk (Svojn., Horažď., Otěvík); to je češněku (Velešín);

ve skupině *sm*, na př.: ušmolit (praž. ušmoulat); šmahejl (smouha), šmodrcha, šmodrchat, šmytec (Svojn.); šmyk i smyk (Ondřov., Hvízdal.); to dítě je zašmouraný (Horažď.); šmoural, šmytec (Todeň, Třebeč); *šmatchavej* (Sv. Jan);

ve skupině *sv*, na př.: šverepec m. sveřepec (Svojn.);

ve skupině *šk, skr, škv*, na př.: šnek má škořápkou (Horažď.); *škalice* (Hrádek); za *škalkou* (Soběšice); *škála*, *škalice* (= skalka) (Žihobec); pod *škalkou* (Ondřov., Strážov); na *škále* (Kalenice); *škybička* chleba (Přeštice); *dešky* (Řepice, Horažď.); *škubat*, *škulina*, *škořáпка* (Svojn.); *škořepiny* (Strážov); *tříška* (dto., Komář.); *škrálop*, *škroutat* zubama, to sme si *škrrouhli* (zatančili; Svojn.); *směška* (Varvaž.); pod *škalkou*, pod *škalicí* (Radkov); nalil do *škopka** vody (Volšov); — *škvařit* (Svojn.); *škvrně*, *škvrna* (Strážov); *oškvarky* (Otěvík); *škvára* (smažená vejce; Todeň, Třebeč, Zubčice); *oklešky* (Velešín);

porůznu, na př.: *mulíšák* m. mulisák,**) Podlešáci m. Pod-lesáci (Svojn.); vesměš byli tám (Přešt.); kdo mi šáhne na můj nádra (Křeštov.); došáhá vodička k samému kraji (dto., Písek); ve Svojšici zvou pole: *šejbíř* dle sibiř = pustina, neúrodné pole, nebo dle majitele *Severa* stč. Šebíř?; *vlašiny* m. *vlasiny* = žíně (Jinín); *šáhnu* (V. Bor); nešahaj na to (Sv. Jan).

2. *s* mění se v *z*, na př.; *prozba* častěji *prozba* (Svojn.); oni (husy) to *zešlapou* (Břeží); ať by to *zežraly* (dto.); *dyž zejde* mněch (Rankov); *kabza* (Brloh).

3. *s* mění se v *c*:

v násloví před samohláskou, na př.: *cecík*, *cegretář*, *čucat* (Kolinec a j. v.); *capouch* = lišky (Řepice, Štřelh., Horažď., Netol.); = střechýl (Zubčice);

v násloví před samohláskou, na př.: *cmudnout* (Svojn.); do *cpod*, ve *cpod*, *po-clamka*, *po-cmudlej* (dto.);

v středosloví, na př.: *vyvect* holku vo muzice; *boct* (krávy se bodou); *promect* nekomu (Svojn.); *race* (rasa), *kapca*, *oucňě* (Horažď.); *plný kapcy*, do *kapec*, *plect*, *mect* (Strážov, Řepice, Komářice); do *kapce* (Rankov, Nežetice); *oucnecht* m. *Hausknecht* (Třebomysl); *kráct*, *čítct* (Netolice); *přícnej* (Svojn.); *konckej*, *kapca*, *vecpod*, *mect* (Partot.); *kupci* (kup si), je to z vopravdovckýho zlata (Řep., Horažď., Štřelh.); *chalupa selcká*, *chalupnická*, *domkářcká* (Varvaž.);

sem patří adjektiva odvozená příponou *-ský*, na př.: *svěckej* ale: *mněskej* (Strážov, RHODS); na *Martincým* vrchu (Spůle); *panckej* les (Veřechov); po *vojancky* (V. Bor); *hamburckej* ale: *Záveškej* (Holkov.); *Dvorckej* (Boubín); *polskej* žid, ale: *uhercká* mouka, *mescký* synek, do *Polcka*, *Uhercka* (Písek); *Chalupinckej* (Komšín); *Pivovárckej* (Kalenice); *panckej* voves, *selckej* (hrubý) sníh, pro *svěckou* hambu, *konckej*, *žencká*, *zemcká* žába, P. M. *Celencká*, ša-

*) Srovn. něm. *skaf* — *schaf*, rus. *škap* atd.

***) Srovn. mou *rozpravu*: O tvoření tvarů praesentis indikativi a imperativi v dial. českosl. Věstník Král. české spol. nauk 1890, 42.

ramanckej chlapík, baborckej (Svojn.); ta žencká má novou šerku (Doudl.); *selckej* (Velešín);

v zásloví, na př.: pulc, sobotálec (Svojn.);

změťením s jinými souhláskami, na př.: pojcem m. pojď sem (Písek); proj *ci* tam nešel m. proč-si dto; jenci na nebesích m. jenž-si; rocoška m. roz-soška; posvějce meno tve m. posvět-se (Svojn.); vohrady poj cady m. pod sady (dto.) a j.

4. *s* mění se v *č*, na př.: počta, polčtář, čmudit (něm. Post, Polster; smudit; Svojn.); *dočpělé* (= dospělé) peří (Varvaž.); ten nověj rathouz má pěknou *fačárnu* = façade (Štěkeň).

5. *s* mění se v *ž*, na př.: *strožok* (Velešín); *žemle*, *žejdlík*, *žok* (Zubčice) a j.

6. *s* mění se u *v*, na př.: vysvobodí z vočivce m. vočišce = očišce (Křeštov.); vočivci m. v očišci sou duše (Kolinec, Svojn.).

7. *s* mění se v *k*, na př.: eufem. říká se: *kakraholt*, *kakraporte* vedle: *zatra*, *zatky*, *zatkypeně* (Svojn.).

8. *s* mění se v *ch*, na př.: *chtřilí* (Bíl. Ž.); moje *sechtřenice* (Jinín); *chcanky*, *chcát*, *nedochcíplej* (Svojn., V. Bor); *chtřevo*, *chčestí* (Partot.); v *Kechtřaných* (Kestřanech) má zámek kníže Švanciperk (Štěkeň); *chtředa* i *tředa*, ve *chtředu*, *pochtřilet* (Strážov); *prochtřední* pole (Věrechov); na *oujehcích* m. *ujezd-cích* = *oujezcích*, *vysl. oujescích* (Boubín); to až budou husy *chcát* (Třebeč); takovej *vejřiček* se tu *uchcál* (Březí); *chcípla* nám hus (Todeň); *chčestí* (Sv. Jan).

9. *s* mění se v *j*, následuje-li po něm souhláska sykavá; zvláštnost tato je charakteristická v jižních nářečích, v středočeštině vyskytuje se velmi zřídka. Změna tato děje se nejen ve slově samém (ve středosloví), nýbrž i v zázloví slova, když druhé počíná se sykavkou, na př.: přes hájček *prej* zelený (N. Kdyň); *proj* za nás (Křeštov.); *uj zaj* si tady (Písek); *prej* zimu (Přešt.); *třebaj* sám (Hoslovice); *zaj* sem v tom dobře (Kraselov); *prej* sto let (Strunk.); *prínej* sem ji k vám (Strakon.); *paj* se (Kraselov.); *prej* zaspí, *prej* šedesát (Boubín); *prej* sedumdesát let (Babiny); *proj*-za nás m. *pros* (Horažď., Svojn.); *prej*-sebe, *prej*-zimu dto; *uj-zaj* si tady (Písek); *zaj* za panem falárem; *zaj* sem se nastudila (Řepice); *proj* za nás hříšné; to je *kuj* země; *prej* zimu tu nebudu; prošel *kuj* světa (Písek); *uj zaj* sedí v hospodě (Komáříce); *on naj* schodil (Třebeč); *prej* čtyřý hodiny (Otěvík); *stála prej* stotku (Nežetice); *prej* žebra (Trh. Sviný); *proj* za nás; *třicet jej* (= jest) sto bej sedumdesáti (Velešín).

9. *s* jest *odsuto*:

z náslovného *skř*, na př.: *křipat*, *křivan* (Strážov, H. H. Rad); *křivánek* (Horažď., Kraselov); *křipec*, *křipat* (Řepice, Svojn.) a j.;

z náslovného *skr*, na př.: *krz* ten rymník (Partot.); *krz* na skrz (Svojn.); darebně se *krz* něj zdržujeme (Horažď.);

z náslovného *stř*, na př.: *třizlík*; *sesype* nám *třibra* zlata (N. Kdyň); *třibrný* hodinky; na *třevíc* dlouhý (Žihobec); *tředa*, *třevo*, *třilet*, *třecha*, *třizlík*, *třepy* z hrnce (Strážov, H. H. Rad.); *třílel* taky (Víteň, Řepice); *třibro*, *třihat* (Horažď.); spálili jí *třevíce* (V. Bor); *tředa* (Kraselov); *třibrnej* řetěz (Strak., Hoslov.); ten mlnář *třiteckej* t. j. ze Střídky (Krasel.); *třepiny*, *třepy* (Horažď.,

Řepice); ze *třech* a ze dvoru (Škvrňany); *třibrem* vykládaný (Červ. Poříčí); *tříhat* (Přeštice); *třeček*, *třepina*, *třízlik*, *třikačka* (Svojn.);

porůznu, na př.: *omatek* (= omastek) t. j. otruby, jimiž mastí se pítí dobytku (D. Kral.); sadiť ho s koně m. *s-sadil*; *ouvrat* m. souvrat (Svojn.); mrc s ní vo podlahu m. mrcs či mrcs (Hoštice); když se ten poříčkej (m. poříč-skej) zámeček boural (Elhovice); mužký (m. mužský) mněli kabáty dlouhý (Přeštice).

10. *s* je *přisuto*:

k náslovnému *pl*, na př.: *splaz* (Kvášňov.); *k splazu* (Chřeštov., Velešín); *k* náslovnému *kl*, na př.: *sklouzačka*, *sklouzat*; *sklostivej* m. choulostivý (Svojn., Komáříce); *sklostička* (dto.. Doudl., Postřek.);

k náslovnému *kr*, na př.: u *Skrálova* m. Králova (Nežetice);

k náslovnému *kř*, na př.: ten se *skřeni* = šklebí (Křeštov.); *skřipka* = chřipka (Kolinec);

k náslovnému *tl*, na př.: Dorka *sťlačila* (m. tlačila) dvře (Postřek.);

k náslovnému *tr*, na př.: některý rok se to *strefi* s markytánskou (o Markytě) poutí (Postřekov); *strakař* (Varvaž.); *strnož* m. trnož (Komáříce, Březl); *Struskojce* (Truskovice);

k náslovnému *tř*, na př.: druhá *střída* (Kraselov); do kerý *střidy* chodí váš kluk? (Horažď.); *Střebomyslice* (Třebomyslice); *střída* (Truskovice); *střešně* (Třebeč); chodil po *střidě* jist (Postřek.); *střez*, *střešně* (Velešín, Sv. Jan);

k náslovnému *k*, na př.: na *skopečku* je kaplička (Horažď.); *skolky* = odštěpky (Kvášňovice); dostali sme *skošik* jablek (Todeň); pytel *skoření* (Třebeč);

k náslovnému *p*, na př.: *sprasnice* (m. prasnice) jako stůl (Švihov); on chtěl na ní spolibení (Maloveska); spomocnice na židlice sedí (Čestice); šecko ze spaměti; von má dobrou spamět (Strunkov.); už nejní spomoci (Hoštice); je sparno m. parno (Postřek.); spomenutej pes (N. Kdyň), patrně tu je změteno s part. »vzpomenut«; tak ho sposlal pro něj (Trh. Sviny); spytel blech na pomoc (Třebeč);

k náslovnému *v*, na př.: já mu ho dám na svrch m. vrch (Postřek.);

k náslovnému *t*, na př.: to je stíž m. tíže (Svojn.);

k náslovnému *č*, na př.: *sčasný* dřevo (modřín) m. časné; po-*sčasně* (rychle) hotovo (Komáříce);

v středosloví, na př.; tuhlesten, tuhlestomu (Strážov); lektivej (= lektivej = lechtivý; Komáříce), tlamsa m. tlama, kestřev m. tetřev (Svojn.);

v zásloví, na př.: dyj sems (m. semž?) koukal (Zbinice); dyj sems tam byl se zetem (Boubín); já sem byla votamdas rodič (Trh. Sviny).

11. *st* mění se v *šž*, na př.: nemám másla ani do voka *upušt*; *maso-puštíni*; na *náměšti* (Horaž.); voklešček plur. voklešky; *štopka* m. stopka (Svojnice).

12. *st* mění se v *c*, na př.: klác žito m. klást (Strážov).

§ 21. c.

1. V češtině vedle *c* jest i měkké *č*, které dochovává se jenom v nářečích východních; v západních přešlo buď v tvrdé *c* nebo v měkké *č*, na př.: *peč*, *uteč* m. peć, uteć (Strážov, Komáříce a j.).

2. *c* mění se v *č*, na př.: budouční m. budoucni (pevný; Todeň).

3. *c* mění se v *z*, následuje-li po něm *d*, na př.: prvejc mně lezdys naštilil; roste lezdes (Horažď.); u *Mazurů* = Macurů (Mečín).

Naproti středočesk. kacabajka jest doudebská kacabajka dle »kazajka«.

4. *c* mění se v *s*, na př.: jdi pro chlapse (Strážov); na *kolipse* sou podouštata = peřiny (Varvaž.); má posvinče m. pocvinče = pod-svinče (dto); svalík m. cvalík*) (Svojnice).

5. *c* mění se v *ch*, na př.: zatra~~ch~~manej m. zatra~~c~~enej (Svojn.).

6. *c* jest *přisuto*:

přečasto v zásluvi příslovek, jsou-li v komparativě, na př.: dálejc nesmíš (N. Kdyň, Strážov); napozdějc tam pudeš; spížejc tam byly dvě vdovy; tam zádějc je pole; kráčejc (Kolinec); zpřídějc (Žichovice); spíšejc než na šistý rok (Nezdice); delu (dolů) sem je snážejc; pozdějc (Přešt.); dokyt neni lacnějc (Žihobec); prvejc mně lezdys naštilil; čti zdýlčejc (volněji; Horažď.); vicejc nejdu (Boubín); teplejc, častějc (Kraselov, Řepice); nejpůzdějc, zkráčejc (Svojn.); to pude fešnějc (Otěvík); aby bylo pěknějc (Rankov); pozdějc, zkráčejc, zpáčejc (= vice zpět; Komáříce, Řimov);

někdy i v positivu, na př.: zasejc se sejdeme (N. Kdyň); můžeme si zasejc nabrat (Víteň, Boubín, D. Poříčí, Řepice); rovněž u příslovci *takhle*, *nyni* a pod., na př.: taklec kacabajka to jo (Sousedovice); níčkojc (Spůle); tentononc (Řepice); níčkodlejc, níčkohlejc (RHODS);

v *středosloví*, na př.: prasckej most m. praskej = pražský; polsckej žid (Písek); tackle se polož, vedle: takhle stůj (Řepice).

Souhlásky ž, š, č.

§ 22. ž.

1. *ž* mění se před sykavkou v *j* (srovn. § 21, 8), na př.: pomoj-si; uj si tú zas? aj se hory zelenaly (Svojn.); uj sou na huntu; uj zaj si tady (Písek); neumaj zeď (Řepice); uj se mi tak nestane (Křeštov.); uj zas ta baba s tyma vejcima (Štěkeň); ale dyj sež člověk moc nadře (Písek); — aj se spálil (Třebec); nej sme chutě (rychle) otevřeli (Otěvík); dyj jsou to troubi = troubové, hlupci (Nežetice); *tějši* = těžší (Velešín).

2. *ž* mění se v *š* v *zásluvi*, na př.: voš, nevoš, ale co potom (Řepice); ke:akš to řeknu (Doudl.) a j. v.;

v *středosloví*, na př.: vohrošilej m. ohrožilý (Svojnice); ohrošilej (Doudl.); hamišnej (dto.).

*) Od sváleti?

3. *ž* mění se v *št*, na př.: to je Břešřák m. Břežák = soused z Vlach. Břeží (Svojn.); *hraštice* = hražice (les; Varvaž.).

4. *ž* mění se v *ř* u subst. ž. r. zakončených v *ž*, na př.: mládeř, drubeř (Strážov, H. H. Rad., Kolinec, Sušice); na perách je podlíř m. podlíz (Ondřov., Hvízdalka); bylo to z náký krádeře (Horažď.); to je mládeř, drubeř (Řepice, Varvaž.); *krádeř* (Partotice); — *drubeř* (Todeň).

5. *ž* mění se v *z*, na př.: Zavobřesky m. Žabovřesky chybnou etymologií: za vobřesky (Svojnice); v noci je to ohrozitý (Nežetice).

6. *ž* jest vypuštěno:

před příponou *-ský*, na př.: klekneme před boskou tváři (Č. Poříčí); muskej m. mužský (Svojn.) — nemáme *muský* pohlaví v stavení (Otěvík); skrze moc boskou (Jedovary); štyřl *muský* (V. Bor); *podruská* chalupa (Varvaž.); *muskej* kabát (Sv. Jan);

před příponou *-ství*, na př.: podruství m. podruž-ství, mnoství m. množství (Svojn.); mnohomnostvíkrát sem to řek (dto.); — *mnoství* dobytka (Sv. Jan);

porůznu, na př.: bliší než ty m. bliž-ší (Svojn.); jenci na nebesích m. jen-si = jenž-si*) (Kraselov); moulit m. žmoulit (Svojnice); — *vdy*, *vdycky* (Sv. Jan).

7. *ž* se přisouvá patrně vlivem (anebo jako zbytek) enklitického *-že*, při čemž na konci slov obyčejně zní jako *ž*, zřídka podrželo jasné znění. Zvláštnost tato častěji objevovala se mi na západě nežli na jihu.

Na př.: dy semž nikamž nešel; dy siž koupí maso sám (Strážov); vy stež nákej (Sušice); kde souž ty časy; dysež (= když je) země moc sprachla (Žihobec); dy siž na mně hledět nemoh (Polyň); dy siž to nebude moct nabrat; dy siž to takovej člověk přeje; dyž sež (= jsem-ž) byl mladej; dyž sež (já) tam byl; dy semž jél a vůl mi kulhal; dyž sež mně stejská; dyž sež pídili po chlapi; dyž semž to utr; dyž sež tady trhá (Kolinec). — Příklady tyto jsou od různých osob, a uvedl jsem je proto, abych ukázal, že obzvláště přisouvá se tu *že* ve rčení: »když jsem, jsi.« — Jakejž máš voves (Písek); dyž stež nám nechtěla dát (Křeštov.); kam jsiž si dala husi (Žihobec); když sež o mně nestál (Prapoříště); dy sež tak dovázalo (Sousedovice); dyž siž ty sedláčku pán (Strak.); dy semž jí nic nedal (Hoštice); dyjž sež vyspala (V. Bor); — co stež bralí (Nežetice); číž siž (Todeň); jak sež máte? *když* (kdy) se napil? dy *souž* přišli; *kdež* si byl; *což* děláš? (Velešín).

§ 23. š.

1. *šš* splývá v *š*, na př.: vyší strom (Svojn. a j.).

2. *š* štřídá se s *s*, na př.: dybych musil v krvi zůstat — muším ft (Vranov); vodník sisle m. šišlá (Smrčí); *slápnout*, *slapat* (Velešín, Sv. Jan);

3. *š* mění se v *ř*, na př.: *křítit* = řtít = štít u domu (Sv. Jan); srvn. s tím *křims* = řims — Gesims = sims.

4. *š* mění se v *j* (srvn. § 21, 8 a § 23, 1), na př.: učeš (m. učeš) si vlasy (Svojn.); učeš se (Řepice); černá, paseš-se m. paseš se (Písek); učeš se (Komáříce).

*) Srovn. jen cem pod! Praž.

5. *š* mění se v *ž*, na př.: spíšeje (m. spíše) tam byly dvě vdovy (Kolinec).
6. *š* mění se v *č*, na př.: *lepši* (Postřek.); nic *inčiho* nedostaneš; *radši* (Strážov); *žebeli* se na to vedle: *šebeli* (= ševeli, třese se; Řenče, Přest.); *čach*, *čachrovat*, *řičičkář* (řešeto), *učmouřit*, *čmejrat* (šimrat ~ čmejří, chmýří); *lepši*, *anžpigl* (Svojn.); ten si na nich počmák (Jinín); *počtívat* (Partot.); *počtáře* (Varvaž.); má přeci drobet *lepši* povah (Štěkeň); jepčička m. jeptiška (Todeň); jinči (Komářice); *kačna*, *počta*, *počtář* = postmistr (Zubč., Sv. Jan, Komář.).
7. *š* mění se v *c*, na př.: *címat* m. *šišmat* = mazliti se (Jino); potom na něj *cápní* = šlápni (Štěkeň).
8. Posud vyskytuje se stč. skupina *šč*, na př.: *divili* se přes to neščestí (Strážov); *ščasnej* člověk (Todeň); *ščasnyj* dřevo = modřín, *ščestí*, neščestí, *neščasnej* (Zubčice); *ščestí* (Velešín).
9. Častěji ovšem naskytuje se tu změna *š* v *ch*, na př.: *chčasnyj*, *nechčestí* (Domžl.); sem nejchčasnějším člověkem (Strážov); *chčasnyj* dobrýtro (Žihobec); *chčasně* vstává (dto); *chčestí* domu tomu (Řepice); *chčestí* i *chčasnyj* (Přestice, Svojn.); *počchčestilo* se mu to (Svojn.); vedle *chčestí* říká se ve Svojnici též *čestí*, kde *š* se odsouvá; rovněž tak: *časnyj* dobrýtro (Strunkov., Volyň); *čestí* zdraví přejeme (Písek).
10. *š* se odsouvá:
v *násloví*, na př.: *matlavý* = šmatchavý (Třebeč).
11. *š* se přisouvá:
v *náslovné* skupině *šk* (srvn. *sk* § 21, 10), na př.: *škrabiška* (Postřek.); ej jak tam *škrejpe* m. krápe (dto); *škrejpá* (Domžl.); *vyškrejple* horké pivo (Kolinec); *škňoural* mrzutej, *škňourat*; *škatka* papíru (lat. charta; Svojn.); — *škorňoutka*, *škornička* = kornout (Velešín); *škorně* i *škornout* (Sv. Jan);
v *násloví* u příslovek místo *c*, na př.: *lacnějš* m. *laciněji*; *dávnějš*, *mínějš* (Postřekov); dnes je vo jeden kabát *teplejš*; *nenechám* si *radejš* nic (N. Kdyň); *romalejš* (Horažď.); *pozdejš* zase pošlem (Hudl.); *mluví* *zdlouhejš* m. *zdlouhavi* (Soběkury); *pozdejš* (Brloh, Štěkeň).
12. Někdy nacházíme přisuto *št*, na př.: *dyž* *semšt* chtěl ít (Kolinec); jen *dyž* *sem-ště* dostala (Žichovice); nejčko *dyž* *semšt* voják (D. Poříč).

§ 24. č.

1. *č* mění se někdy v *c*, na př.: *cabero!* vyčabřila už si se (běhno ~ něm. zappeln? Řenče); *cincanej*, *cinci*; *lec* (Svojn.), jinde: *činčanej*, *leč* a *j*.; *nechci* nic, *lec* toho holuba (Varvaž.).
2. *č* mění se v *j*, následuje-li po něm *c*, na př.: *uj-ce* m. *uč* se (Písek); *dej* to *kojce* (dto.); v *omajce*; v *sednijce* je teplo; *kup* tej *školajce* tašku; *šel* k *babijce* (Řepice); v *zlatej* *šněrovajce*; po *čejce* (čočce); *namoj* ci; *presvej-ce* m. *presvědč* se (Kraselov); na *kytijce*, v *kaplijce*; *dej* to *děvejce*; na *tyjce* (Svojn.); *proj* ci nepřišel (Křeštov.); na *pavljajce* stála (Hoštice); na *tej* *řezajce* (Doudl.); *kojce* (Todeň, Zubčice); sou tu *špajci* (Sv. Jan).
3. *č* velmi rádo mění se v *š*, na př.: náš *lichtář* má *štyry* koně *vraný* (Vranov); *šmolec* m. *čmel*, *štvrtka*, *štrnáct* (Žihobec); *štverák*, *štyrák* (Řepice);

štvrt, čtyři, břešťan m. břečtan, říšnej m. říčný, chlapše (Svojn.); říšnej, cos to dál chlapše? (Postřek.); kamarádky iný do pošta mně vzaly (Elhovice); *dolišek* = doliček, rybník (Horažď.); chlapše, poď už (Sv. Jan); baškory*) (Zubčice); čtyry klucí (Velešín).

4. *č* mění se někdy v *ň*, na př.: *bzuneť* vedle *bzučet* (Svojn.).

5. *č* mění se někdy v *č*, na př.: *čihý!* m. čihy! (Svojn.);

dále původní *š* uprostřed slova, na př.: na písťitej = jméno pole (Veřechov).

6. *č* je *odsuto* před samohláskou *e*, na př.: v tej zadní sednice m. sedniče (Horažď.); dala bych vám po kytice (Strunkov. u Volyně); spomocnice na židlice sedí (Češnice); na ovčace m. ovčače (Lhota, Horažď.).

§ 25. Souhláska x.

Cizí tento dvojzvuk (ks) připojují k sykavkám. Jest v našich nářečích užíván jen ve slovech cizích, na př.: *xicht, xims, Lexa* a p., při čemž psán bývá obyčejně *ks*: *ksicht, ksims, Leksa* a p.

V některých slovech bývá *x* zaměněno se *z*, na př.: na jesekucí m. execucí, *ezecírka* m. *execírka* (Strážov); nebo *zd*, na př.: hdo *ezdecírku* zná, nemuší *ezdecírovat* (Strakon.); — nebo *gz*, na př.: je jak *jegzekucí* (Varvaž.).

§ 26. Souhláska j.

1. *j* mění se v *ň*, na př.: *ňehně* m. *jehně* (Todeň, Řimov, Velešín, Zubčice, Brloh, Sv. Jan); na *Němčí* = jemčí (les) (Vochoz).

2. *j* mění se v *l*, na př.: *krahulec* m. *krahujec* (Svojn., Doudl. a j.); *krahulík* (Bil. Ž.).

3. *j* střídá se s *v*, na př.: jen se nevpívej m. neopíjej (Křešť.); ve vých. nářečích oblíbeno tvoření sloves V. třídy z I. 7 příponou — *jati*: *bijati* a j.

4. *j* střídá se s *h*, na př.: *píhávka* m. *pijavka* (Svojn., Doudl. a j.).

5. *j* střídá se s *č*, na př.: *sem špatnej pižák* m. *piják* (Horažď.), vlivem infinitivu?

6. *j* jest *odsuto*:

v *náslovné* slabice *ji-, je-*, na př.: už *im* moc nechybá (Sulislav); *isc* (jísti) se chce (Vranov); poď *íst, ídlo* je vařený (H. H. Rad.); *esli* vy mně ji nedáte; ten má krk, že by moh *íst* z vodru; vod *íštěrky* do postílky (N. Kdyň); *vot-lčina* m. *Jičina* (Brnřívov); *ičko iž* nechodím (St. Kdyň); *cák my sme eště náky* chlapcív, *vet Uldrichu* (Postřekov); *ičko im* děkuju (Kouto); *voli* mněli *zha* (Víteň); kamarádky *iný* do pošta mně vzaly (Elhovice); *budem íst* maso, *ítrnice*; k *inýmu* statku (dto.); *índy* bejvalo šeccko *lacné*; *ínam, ízda, íkry, ídlo, ít, eptiška* m. *jeptiška* (Ábtissin); *esli, eště* máte *ínčí ídlo*, to budu *íst* (Strážov); *esli* tě urk muž (Janovice); *esli* má řebřiny (Ondř., Hvízd.); *dyž í* šaty připravili (Maloveska); *en* (jen) *prej jez* (Sušice); *índá* mušeli bejt taky

*) = žencké botky; snad pochází z »pa-škorně«, neboť *die Potsche* značí »lýčené třevice«.

šikovný *íst* *ítrnice*; *ího-íhu-íhem*, *ímel* m. jilm (Žihobec); v *ílovicích* = jilovišti (Soběšice); — *ího*, *ítrnice*, *puďte* na *ítní*; *dřívce* tu bylo víc *epťšek*; *ínáč* to nebude vedle: *íjskra*, *íjkry* a j. (Horažď.); *ískavka* = rozpustilec (Dlážďov); jako v Horažďovicích mluví se i v Řepici, Katovicích, Kvášňovicích, Strakon. a j. — von *í*, voni *í* (jedí); *íst*, *ítrnice* a j. (Písek); von to *eště* nepohřešil; u *ívovýho* keře; *ítrocín* (Varvaž.); Francěk je *ínší* chlapík (Řepice, Strak.); vod-*ynajď* (Partot.); *íva*, *ímel*, *Íří* (Bil. Ž.); von by *ešte* ušel; hneska to *ínáč* nejní (dto.); *esli* chce *íst* (RHODS); puš mně, já muším *ít* domu (Kraselov); *ím* nechci nic; *ím-íme-ídlo*; *ístá* *ístota*; *ínej* *ínší*; *íva* *Ínin*; *ískra*, *ícen* (dto.); *ímel*, *ítrocín* m. jitrocel, *ínšejší*; *ímaly* (jmejlf) rostly na *ňom*; nehde *índe* (Hoslovice); tomu *ístýmu* upad nos; muž *í* nesmí ceknout; *íž* sem dočkala (Čestice); — *epiška*; *esli* pak je to pravda, ta *ískra* *eště* *ískří*; *íva* a j. (Svojn.); — *eště* (Todeň); *esli* (Komář.); *ako* (m. jako) *hezky* (Rankov); *íná* modá (Otěvík); pět *íter*; izba (Velešín); *ent*, *ínt* = jenť (Černice); *ent*; *eslí*, *eště* přide (Brloh); dobrý *ídlo* (Sv. Jan);

v *násloví* před souhláskou, při čemž ovšem počítám v tento odstavec i slova, jsou-li složena s předložkou, na př.: rač *vezpátek* *puđu* (N. Kdyň); *děte* muži k ženám (Mrákov); chlapčecí *meno*; u nás to *de* po sprostě; jen *pote* (Postřekov); po sadu *de* voda (Brt); — *meno* mu *de* po oci (Strážov); to *meno* sem neslyšel; *nepudeš* (Horažď., Katovice); *výđu* za bránu (Strak.); *přítu*, *puđu* (Žihobec, RHODS); *poď* sem (Dub. Lhota); *nepřide* (Todeň); *menovat* *meno* (Komář., Jedovary); *přímění* (dto.); *mila* (jmelí; Křeštov.); *sme*, *ste* atd. (Písek a j.); *poď*, *poďme*, du — *děte* (dto.); *vyde* peněz na šaty (Čestice); *đu*, *meno* (Strážov, RHODS, Řepice); *pude* tě to na voči (Svojn.); *pote*, *poté* (Lhenice); *výđu* v pět z domova (Řepice); *přide* to porozličně (Varvaž., V. Bor); *puđu* domů (Komářice).

v *středosloví*, na př.: *nestarší* (m. nej-starší) sem byl já (Brnířov); *puďem* do sence; pučim ti to (H. H. Rad); pučte m. *půčte* (po-žičte) mi to za (na) chvíli (Osek u Př.); pučim (RHODS, Křeštov.); pučil sem tě *zlatej*, (Řepice); *dešto* (m. dej-že-to) *Pámbu* (Žihobec, Křeštov. a j. v.); *čarodezice* m. *čaro-děj-nice* (Svojn., Doudl.); *podýždě* m. *pod-jížď* (Svojn.); *podyžt* (V. Bor); *podíž* i *podjíšt* (Komšín); — *kraíc* chleba na *zajedění*; ten je *piák* m. *piják*, *piavice*, někdy: *mušei* m. *mušejí*; jak se *vynacházei* (Strážov); *tronik* m. *troj-ník*, pučil mu *vobíli* (Svojn.).

7. j jest *přísuto*:

a) v *násloví*, na př.: *jakorát* i *akorát* (Přešt.); na *jezekuci* (Strážov, Písek); je *jakorát* vidět (Sušice); *jakorát* tak (Hoštice); *jegzekuci* (Varvaž.); von se *jakorát* k tomu *nachomejt* (Štěkeň); i *jano* (Kraselov); *jakorát* se *skameněla* (Hoslov., Svojn.); *jinkoust* (Komářice); *jarmára* i *almara* (Zubčice).

Ženy zpívající mi v Strakonických nár. písňě vyslovovaly: *jani* ne *matička*; *jaby* jí dal *pámbu* šekno *dobry*; *ja* když bylo po půl noci; *ja* potom; *ja* *jeptiška* *pláče*, *kdežto* v řeči *kromě* *jakorát* toho *jsem* *neslyšel*.

b) V *středosloví*, a to:

α) před souhláskou *sykavou*, na př.: *dyžž* sem s ní *rozmlúval*; *holejčku*, *pospějš* si, *svú* *holku* *převej-si* (Pocinovice); *kejžal* sem (Postřekov); *projč* se

mrziš? (N. Kdyň); *nejž* se Fanta přichysta; *dyžž* sou slabší; von *zajs* přišel; co *chcejš*; až tam přijdeš, tá se na to koukni (Lhota); potřebovaly by pře-
vežžení; převez je; kam ježst se ta naše láska děla; na Prahuj-se podívej; dnejs tejdén (N. Kdyň); zkusila dožst se mnou (Mlyneček); ten je jako parejz (Podzámčí); *dyžž* se mi ta nelíbí (Brnířov); na Klatovsku: přejs den spí; *dyžž* sme mněli mináž (Kolinec); *ajci* (Bil. Ž.); dej pozor *aj-ce* to neskřívá = neskříví (Štěkeň);

zájs, *nájs* (Žichovice); *dyžž* já se přistrojim; *dyžž* z vandru přišli; *nejž* sem nařezal; *dyž* *sej-šlo* před muziky (Zbinice): *zasej-šest* (Brť); *ničkojč* (Spůle); dej mně *ovejs*, seno moje (Maloveska); že *nebudefž* žena má; ty *dejs* do kláštera; *žejš* mládence nedostala; *dyžž* přijeli; *Kristujs* sám (dto.); *že-je* nezpracuje; *Kristujs* Pán (Polyň); *omajčka* (Žihobec); *zmizij-se* (Řepice); *špajs* (špás), *smajž* to; si tu *zajs* (Písek); — na Strakonicku: *težž* všichni vlastenci (Češtice); *kojst*; *donejs* sem ho do Volyně (Radešov); *dyžž* de mněsic na schod; *zajs* tak; *dy sejš* to přeríká (Radešov); *ajž* se to doví pan-táta (Hoslovice); *dyžž* sem byl Přešticích;*) *ujž* sem se voženil (Kraselov); *přejš* ty hory, *přejš* ty lesy (Strakon.); *ajž* se chytal trámu (Hoštice); u *najs* nečepili (Boubín); my *byjsme* si přáli (dto); *ajž* se rozejdeme, pak se *zajs* sejdeme (V. Bor); — na Doudlebsku: *chlapejč* si hrál (Třebeč); *chromajzlfk* (dto); *přejšlo* to, mněli *jšme* sami tři (Rankov); *proče-ysi* si kalhoty svlek? (Březi); *špajs* škaredej; *dyžž* se to vyvaří; *ajž* by se chutě nám postavil; *třebajs* se nenadál; *letojš* stlouklo (Otěvík); *dojst* u *najs* se sejde vody (Nežetice); bylo *najs* sedum; za *šejst* neděl (Trh. Sviny).

Zvláštnost tuto nejdále (posud) postihl jsem v Soběslavi: vod *najs*; *vemejž* si klobouk; *dyžž* im řekne: poneste jarmarku.

β) Před souhláskami *n*, *m*, na př.: rači potrpim *dejně* hlad (Žihobec); už tě *nejni* spomoci (Hoštice); von toho *dejně* spotřebuje (Jínín); u Pejmu m. Böhmů (Ondřov.); mohli ti to platí *dejně* (Kraselov; Horažď.); jedu *dejnu*; dy pudou *dejn* (Sulislav); *nejni* (Komáříce);

γ) před souhláskami *d*, *t*, *d'*, *t'*, na př.: *nebujd'* s nim; *votamtujd'* (H. H. Rad.); *ajť* se nebojí říchu (Žihobec); jen *jejd'*; *ajť* se krátí (Elhovice); *tejd'* sem šťastný (Češtice); *pojejd'* (Kolinec); vona *přejdla* a von šíl (Sušice); hdo peníze nemá, *ajť* do ni nechodí (V. Bor); *neuvojd'* nás v pokušení; *vocajdle* (Horažď.); *dyjt'* (Písek); *votajd'*, *vocajd'*, *vodynajd'*, *dyjt'* (Partot.); *lejt'* ty ptáčku (Křešřov.); *ajť* s tebou nemejknu; *bujd'* si tam; ach necancej si rozum, *dyjt'* si blaf (Kraselov); z *bejdla* (= blahobytu) taky nejsme (Rankov); *najd'*, *pojď* oknem, *přejď* kostelem; *ojd'* doma = z domova (Zubčice); *posujď*, *vojd'* = od (Brloh);

δ) před souhláskou *ř*, na př.: *vejřevný* m. veřejný; v Nejřanech (či Nýřana — Nejřana?; Sulislav);

ε) před souhláskou *h*, *k*, na př.: *zařejhtal* kůň (Hoštice); *vícejkrát* (Dřešín); *zasejk*, *přecejk*, snad vlivem »zasejc, přecejc« (Komář., Doudl., Brloh);

j vsouvá se mezi dvě samohlásky ve slovech cizího původu, na př.: komedijant, karfiol a *j.* (Strážov, Horažď. a *j.*); *petrolíjum* (Sv. Jan).

*) loc. bez předložky *v*.

8. Zmínky hodno jest záslovné *j*, které sporadicky objevuje se, na př.: ale Bože, von je hodnyj (Pocinovice), kde zcela jasně z úst ženy postřehl jsem *y + j*; von tě jiny-j nafutruje (Maloveska). K tomu řadí se: k *tyj* příkupnici (Polyň), jež ovšem odpovídá dat. *těj*, častěji však tu přichází *tý* vysl. *ty*, k němuž mohlo přisuto býti *j*. Jiný zajímavý tvar jest *nij*, jenž snad povstal z acc. *něj*, snad je archaismem *ji + j*, na př.: uhodíme mu do *nij* pěstí, totiž: do *hrbu* (masc.; Kraselov).

§ 27. Přesmykování.

Přesmykování v řeči lidové je dvojí: buď nahodilé u jednotlivců, nebo v tom kterém okamžiku se sbíhající, a trvalé, vlastní většině obyvatel jistého okršku. Změně podléhají tu cizí slova snáze, poněvadž pořad hlásek v nich pro náš jazyk ztrácí svůj význam, domácí pak slova upravuje si tím lid buď z pouhého pohodlí výslovnosti, nebo veden jsa chybnou analogií, domnělou příbuzností s jinou řadou. Vytknu některé, pokud se mi podařilo je zachytiti:

1. souhláska *n* je přesmyknuta, na př.: je takovej zapomentlivej*) m. zapomnětlivý (Horažď.); klofník m. knoflík (Písek, Svojn.); *přimnout* (Partot.); šrondlík m. šnorlein = šnůrka na bič (Polyň); dva *klofníky* (Komář., Zubč., Doudl., Velešín).

2. vedle *mhla* (Komář.) je na př.: ráno byla *hmla* (H. H. Rad., Jinín, Partot.); *hmla* chčije (Kraselov, Nežetice); rovněž v Doudlebsku.

3. naproti spisovnému *provaz* je náležité *povraz*, na př.: s povrazami svázal (Vranov).

4. často se přesmykují *l* a *r*, na př.: *cereľ*, *koreľa* (N. Kdyň, Krasel.); *choreľa* (Sousedovice, Partot.); *raľva* (Polyn, Štěkeň); berou na hlavu *raľvu* (Jinín); dělal *kavariľa* (Soběslav); *kureľ* (= Koller = janek); *palizor* m. parasol; *Roulenc* m. Lorenc (Svojn.); *Kradľubák* (Doudl., Písek); má na hubě *frol* m. flor (Horažď.); vod tech *cereľu* kůš (Přeštice); *Cereľin* m. Celerín (Horažď.); *oľingre* (Zubčice).

5. často se přesmykují *l* a *r* s jinou souhláskou, na př.: ten měl nákou *tuľmací* (= tuml; Pocinov.); *imal* m. ilm = jilm (Budětice); bolí mně *škrťán* = kršťán = chršťán = chřtán (Horažď.); *škrťál* (Bil. Ž.); co to má v *škrťáně* (Velešín); *šlice* m. lžice (Přešt.); potí se až na ňom *kápry* stojí m. krápy = krůpěje (Jinín); *hľodnout* se m. *loľnout* (udeřit) se; *rongľičky* m. rolničky (Svojn.); *kápra* = krůpěj (dto; Komáříce); *karamádit* m. kamerádit (dto); *ochľemka* = ochmelka (Velešín).

6. ve slově *procesť*, na př.: *prosecí* (Domažl.); s tou *procesí* (Víteň); *prosecí* jakorát šlo (Dřešín).

7. ve slově *mšice*, na př.: *šmice* (komáři) tak na člověka nejdou (Postřek; N. Kdyň).

8. ve slově *blbý*, na př.: jedna je *biďlá* (Postřek.).

*) Nemyslím, že tu zachován kmen -- men -- (mę).

9. souhlásky *k-t*, na př.: tak sem im ráno krk a *štk* m. škyt (Kraselov); mám *štkavku*, *štkáčku*; von *štk* (Horažď.).
10. ve slově *stipendium*, na př.: *diŝpensium* (Postřekov).
11. souhlásky *k-p*, na př.; *koprvadlo* m. pokrvadlo = pokrývadlo = poklička (Třebeč); *koprvátko* (Komář., Brloh, Velešín).
12. souhlásky *h-ř*, na př.: *zahřejtej* (*za-řeh-tej*), koníčku vraný (Křeštov.); *hřejtat* (Svojn., Doudl.).
13. souhlásky *ř-j*, na př.; *vejřevný* m. ve-řej-ný (Sulislav).
14. ve slově *mžilky*, na př.: *žmučky* (Dřešín).
15. ve slově *Danihel*, na př.: *Dahyněl* (Jinín).
16. ve slově *eksekuci*, na př.: šel na *jezekuci* (Strážov).
17. ve jméně *Žabo-vřesky*, na př.: *Zavobřesky* (Svojn.); *vrbínka* = barvínek (Partot.).
18. ve slově *vejňafky* (*žvást*), na př.: *vejňaky* (D. Kral.).
19. ve slově *vratička*, na př.: *ratvička* (Varvaž.).
20. ve slově *erteple* = Erdäpfel, na př. *erpetle* (Varvaž.).
21. ve slově *zdvihej*, na př.: *zvidej* víc ty hňápy (Štěkeň).
22. ve slově *jmeli*, na př.: *samá mejla* je tu (Varvaž.).
23. K těmto druží se hojně přesmyček samohláskových, takže tím řeč nabývá zajímavé barvitosti, na př.: *bzejna* m. *bezina* (Todeň); pole v *radlicích* m. *radlicích* (Holkov.); *špítal* m. *šeptal* (Strašice); *kryfov* m. kirchhof, *brusničky* m. brusinky (Velešín) a j.

ZKRATKY.

- Bil. Ž.* = Bilenice u Žichovic (Sušice).
Branšov. = Branšovice.
Čern. = Černice u Krumlova.
Černov. = Černoves u Nepomuka.
Č. Kruml. = Český Krumlov.
Č. Poříč. = Červené Poříčí.
D. Kral. = Dolní Kralovice.
D. Lukav. = Dolní Lukavice.
Dobeš. = Dobešice.
Domžl. = Domažlice, Domažlicko.
Doudl. = Doudleby, Doudlebsko.
D. Poříč. = Dolní Poříč u Horažďovic.
Dub. Lhota = Dubová Lhota.
Elhov. = Elhovice.
H. Hamr = Horní Hamr.
H. H. Rad. = Hvozď, Hodovíz, Radějov
u Manetína.
Holkov. = Holkovice.
Horažd. = Horažďovice.
Hoslov. = Hoslovice.
Hošt. = Hoštice.
H. Rad. = Hvozď, Radějov.
Hradeš. = Hradešice.
Hudl. = Hudlice.
Husin. = Husinec.
Chod. = Chodsko.
Chotov. = Chotoviny.
Jedov. = Jedovary.
Kalen. = Kalenice.
Klat. = Klatovy, Klatovsko.
Komář. = Komáříce.
Komš. = Komšín.
Krasel. = Kraselov.
Kruml. = Krumlov.
Křeštov. = Křeštovice.
Kucin. = Kuciny.
Lhota Kd. = Lhota u Kdyně (Melhut).
Lh. Spüle = Lhota u Strážova.
Malov. = Maloveska u Klatov.
Mezhol. = Mezholez.
Mutěn. = Mutěnice.
Netol. = Netolice, Netolicko.
Nezdět. = Nezdětice.
Nežet. = Nežetice.
N. Kdyně = Nová Kdyně.
- N. Postř.* = Nový Postřekov.
Ondřov. = Ondřovice.
Ostruž = Ostružno u Kašp. Hor.
Otěv. = Otěvík u Trh. Svinů.
Partot. = Partotice.
Pocin. = Pocinovice.
Poř. Čeru. = Poříčí Červené.
Postř. = Postřekov.
Prapoř. = Prapoviště u N. Kdyně.
Praž. = Praha.
Přešt. = Přeštice.
Příchov. = Příchovice.
Radkov. = Radkovic.
RHODS = Rohozeň, Hvízdalka, Ondřovice,
Dubová Lhota, Spüle.
Řepic. = Řepice.
Řím. = Římov u Trh. Svinů.
Soběsl. = Soběslav.
Soběš. = Soběšice.
Strak. = Strakonice.
Stráž. = Strážov.
Stropn. = Stropnice.
Strunk. = Strunkovice u Volyně.
Střelhošt. = Střelhoštice.
Svato. = Svatopole u Horažďovic.
Sv. Jan = Svatý Jan u Budějovic.
Svojn. = Svojnice.
Škvřň. = Škvřňany u Plzně.
Tejn. = Tejnice.
T. Otěv. = Otěvík u Trh. Svinů.
Trh. Svin. = Trhové Sviný.
Třebom. |
Třebomysl. | Třebomyslice.
Varvaž. = Varvažov.
V. Bor. = Velký Bor u Horažďovic.
Veřech. = Veřechov.
Veř. H. = Veřechov u Horažďovic.
Vol. = Volyně.
Vřeštov. = Vřeštovice.
v. v. = viz výše.
Zahoř. = Zahofany.
Zář. = Zářečí.
Zbin. = Zbinice.
Zborov. = Zborovice.
Zubč. = Zubčice.

